

Osnovna šola Mengeš

TRDINOVA LITERARNO-ETNOLOŠKA POT

Ni vsak bizgec naš bizgec

Mengeš, januar 2010

OSNOVNA ŠOLA MENGEŠ

Šolska ulica 11

1234 Mengeš

tel. št. 01 724 76 10

e- pošta: o-menges.lj@quest.arnes.si; internet: www.osmenges.si

24. festival TURIZMU POMAGA LASTNA GLAVA

Projektno – turistična naloga pri Turistični zvezi Slovenije

MOJ KRAJ – MOJ PONOS

TRDINOVA LITERARNO-ETNOLOŠKA POT

Ni vsak bizgec naš bizgec

Izdelava naloge: literarno- etnološki krožek:

Sara Košak, 8.c

Nina Stropnik, 8.c

Katja Binter, 8.c

Ana Medvešek, 8.c

Tinkara Ručman, 8.c

Tomaž Knez, 8.c

Žiga Komar, 8.c

Blaž Koncilja, 8.c

Nejc Loboda, 8.c

Tilen Očepek, 8.c

Blaž Slabajna, 8.c

Blaž Stopar, 8.c

Mark Leban Rosulnik, 9.a

Nejc Stopar, 9.b

Mentorici:

Dragica Železnikar

Ljubica Rožman

Mengeš, januar 2010

KAZALO VSEBINE

1.	UVOD	5
2.	VSEBINA	7
2.1	KAKO SMO RAZISKOVALI	7
2.1.1	Literarni krožek	7
2.1.2	Etnološki krožek	9
2.1.3	Trasiranje poti	9
2.1.4	Bizgec	10
2.1.5	Predavanje etnologinje	10
2.1.6	Anketa	11
2.2	TURISTIČNI PRODUKT: TRDINOVA LITERARNO-ETNOLOŠKA POT	11
2.2.1	Postaja 1: Na kratko o Trdinovem življenju	13
2.2.2	Postaja 2: Radoslava, Trdinova milica	15
2.2.3	Postaja 3: Ogrinovo znamenje - Pričetek Mengša	16
2.2.4	Postaja 4: Ogrinova kapela – pogled na Drnovo	17
2.2.5	Postaja 5: Hudamos	18
2.2.6	Postaja 6: Koča na Gobavici – Janez Trdina v zrelih letih	19
2.2.7	Postaja 7: Gobavica in Pšata	21
2.2.8	Postaja 8: Vile z Gorjancev	23
2.2.9	Postaja 9: O hrani, pijači in oblačilnih navadah starih Mengšanov	23
2.2.10	Postaja 10: O slabih navadah starih Mengšanov	25
2.3	TRŽENJE TURISTIČNEGA PROIZVODA	26
2.3.1	Prireditve	26
2.3.1.1	Program prireditve	27
2.3.1.2	Predstavitev turističnega produkta	28
2.3.1.3	Predstavitev promocijskega gradiva	28
2.3.1.4	Bizgec in pokušina	28
2.3.1.5	Naši gosti in njihova mnenja	29
2.3.2	Promocijski material	29
2.3.3	Objava v medijih	30
3.	Zaključek	30
4.	Literatura in viri	31

PRILOGE

KAZALO FOTOGRAFIJ:

- Fotografija 1 – Pogovor z oskrbnikom doma na Gobavici, str. 9
 Fotografija 2 – Mladi Trdina, nastop na prireditvi, str. 27
 Fotografija 3 – Trdinova petica, str. 28
 Fotografija 4 – Nagovor dr. Janeza Bogataja, str. 29

KAZALO GRAFIKONOV:

- Graf 1: Na kaj smo Mengšani najbolj ponosni?, str. 6
 Graf 2: Kaj najbolj simbolizira Mengeš?, str. 6

KAZALO TABEL:

- Tabela 1: V katerem delu je Janez Trdina pisal o življenju, šegah in navadah starih Mengšanov?, str. 11
 Tabela 2: V katerem delu je Janez Trdina zapisal bajke o Mengšu in okolici?, str. 12

ZAHVALA

V proces nastajanja naše turistično raziskovalne naloge MOJ KRAJ – MOJ PONOS smo skušali vključiti čim več ljudi. Pomagalo nam je veliko posameznikov v šoli in izven nje. Vsem se najlepše zahvaljujemo. Še posebno pa:

Zorki Požar, predsednici Turističnega društva Mengeš za recepturo za oživiljeni bizgec.

Mariji Cvetek za etnološko predavanje.

dr. Janezu Bogataju za pomoč pri odkrivanju pozabljene jedi bizgec in za razlago o tem na prireditvi 20. 1. 2010.

Turističnemu društvu Mengeš za denarno podporo.

Mihu Furjanu, Žani Kveder, Karin Kosec, Urški Žirovnik, lanskoletnim učencem naše šole, za izdelavo igralnih kart.

Lojzetu Kalinšku, učitelju likovne vzgoje, za mentorstvo pri izdelavi igralnih kart.

Trgovini HA-NI Janez Habjan s.p., za sponzorstvo majic.

Mileni Aleš, Edu Vugi in Francu Zabretu, občanom za tehnično pomoč.

Milanu Burkeljci, ravnatelju OŠ Mengeš, za mentorstvo pri kartiranju turistične poti in pri izdelavi zloženke.

Milici Tomšič in učencem OPB 6 za izdelavo obeskov – bacek.

Vinku Železnikarju, akademskemu slikarju, za pomoč pri izdelavi naslovne strani.

Učencem petih in četrlih razredov ter njihovim razredničarkam Darji Kruljec, Nadi

Javh, Danici Frol za pomoč pri izvajanju ankete.

Likovnemu društvu Mengeš za pomoč pri pripravi stojnice.

Mateji Stare, profesorici angleškega jezika, za prevod povzetka.

POVZETEK

Učenci Osnovne šole Mengeš smo letošnjo turistično nalogo MOJ KRAJ – MOJ PONOS z veseljem sprejeli, ker smo ponosni na svoj kraj in ga imamo radi. Veseli smo, da smo z nalogo obeležili dva pomembna jubileja v domačem kraju: 180. obletnico rojstva pisatelja in etnologa Janeza Trdine in 50. obletnico ustanovitve Turističnega društva Mengeš, s katerim vsako leto tesneje sodelujemo.

Naš turistični produkt Trdinova literarno-etnološka pot združuje rekreacijo z literarno etnološkimi vsebinami, ki smo jih črpali iz del Janeza Trdine. Oboje je odlična ponudba za Mengšane in turiste, ki prihajajo v naš kraj. S to nalogo pa smo spodbudili tako domačine kot tudi obiskovalce, da segajo po pisateljevih delih.

Turistično pot smo že predstavili širši javnosti in pripravili tudi promocijski material.

Ključne besede: Janez Trdina, jubilej, literarno-etnološka pot, bizgec.

ABSTRACT

The pupils of Mengeš Primary School faced this year's Tourism Research Project called MY VILLAGE – MY PRIDE with great enthusiasm, since we are not only proud of our town but are also very fond of it. Furthermore, we are delighted that the project marks the celebration of two important jubilees, i.e. the 180th Birth Anniversary of the writer and ethnologist Janez Trdina and the 50th anniversary of the establishment of Mengeš Tourist Association. We have been taking an active part with the latter for a long time.

Our tourist written assignment, Trdina's Literary-Ethnologic Path is based on Janez Trdina's works of literature. It combines both, literary and ethnologic contents, which represent an eminent offer for residents and tourists who visit Mengeš. Furthermore, this project helped us stimulate both, the locals and the visitors, to read the author's works.

The Tourist Path has already been presented to the general public and also the promotional material has been made.

1. UVOD

»Odkar je bila moja rojstna hiša prodana in je prešla v tuje roke, ne mika me več hoditi v Mengeš, ali kadar dobim priliko, razgovarjam se kaj rad o domačem kraju, ki mi bo ostal nadvse druge mil in drag do zadnjega trenutka mojega.« (J. Trdina: 8. pismo Koblarju, Mengeški zbornik 1. Mengeš: Pripravljalni odbor za proslavo 800-letnice Mengša, 1954, str. 197)

S temi besedami je slovenski pisatelj, etnolog in velik rodoljub Janez Trdina, rojen v Mengšu maja 1830, izrazil ljubezen do svojega rojstnega kraja.

Čeprav veliko let kasneje, v čisto drugačnih družbenih okoliščinah, imamo svoj domači kraj radi in smo nanj ponosni tudi današnji prebivalci Mengša. Zato smo učenke in učenci OŠ Mengeš z veseljem pristopili k izdelavi turistične naloge z naslovom MOJ KRAJ - MOJ PONOS.

Na naši šoli pri pouku, krožkih in pri dodatnem pouku že nekaj let proučujemo življenje in delo Janeza Trdine, vendar naša spoznanja ostajajo v okviru šole. Te vsebine smo do sedaj predstavili na kulturnih dnevih in šolskih prireditvah. V naslovu razpisane turistične naloge MOJ KRAJ - MOJ PONOS smo videli veliko priložnost, da tudi širši javnosti predstavimo našega pomembnega rojaka Janeza Trdino, njegovo življenje in predvsem njegovo delo, vezano na Mengeš.

Dodatno spodbudo za izdelavo naloge smo videli tudi v pomembnih obletnicah, ki jih bomo v letu 2010 praznovali v Mengšu: 180. obletnico rojstva Janeza Trdine, 105 obletnico njegove smrti in 50. obletnico ustanovitve Turističnega društva Mengeš.

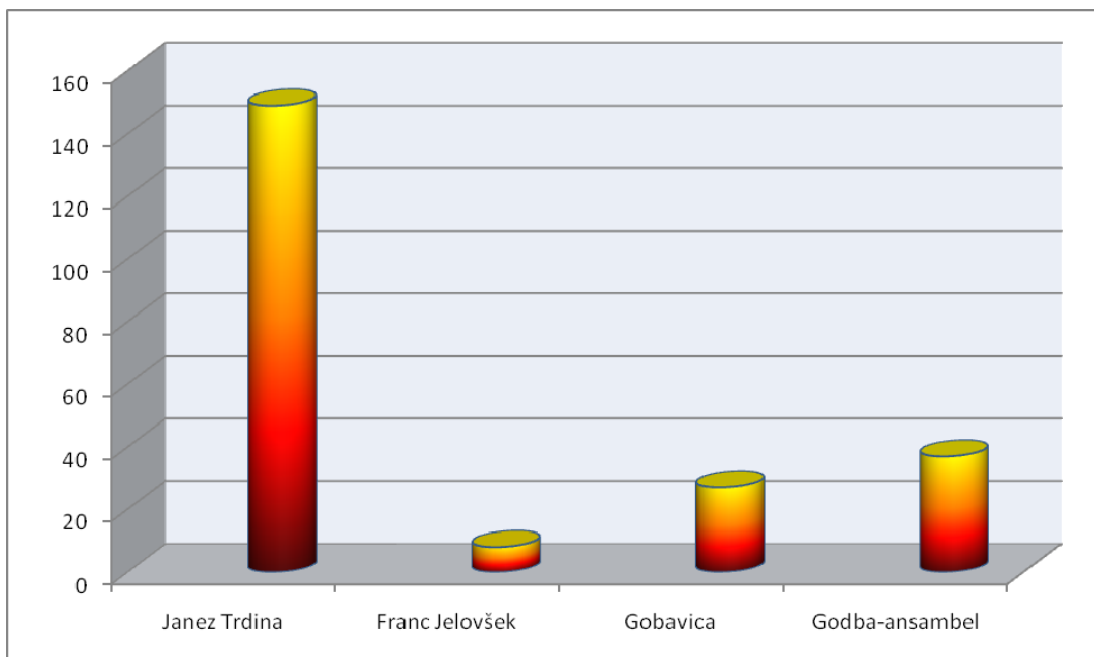
Ko smo razmišljali, o čem naj bi govorila tema naše naloge, smo imeli veliko idej. Po bučnih razgovorih in po izvedeni anketi, smo ugotovili, da smo Mengšani najbolj ponosni na Janeza Trdino (graf 1), kot simbola našega kraja pa sta najbolj prepoznavna menceški bacek in harmonika (graf 2).

Vse to bi radi predstavili v raziskovalni nalogi, ničemur se nismo hoteli odpovedati, vendar smo ugotovili, da je snovi veliko preveč za raziskovanje oz. da vsega ne bomo utegnili raziskati v roku, ki je določen za oddajo naloge. Po tehtnem premisleku smo se odločili, da kot turistični produkt izdelamo in predstavimo Trdinovo literarno etnološko pot.

Bacek in harmonika bosta zelo pomembna pri predstavitvi naše naloge na turistični stojnici. V nadaljevanju naloge predstavljamo zanimivo vsebino literarno etnološke poti, opis, kako smo pot ustvarjali in kako smo jo skupaj s promocijskim materialom Trdinova petica predstavili širši javnosti že 20. januarja 2010 na naši šoli. Pri vsem tem pa je

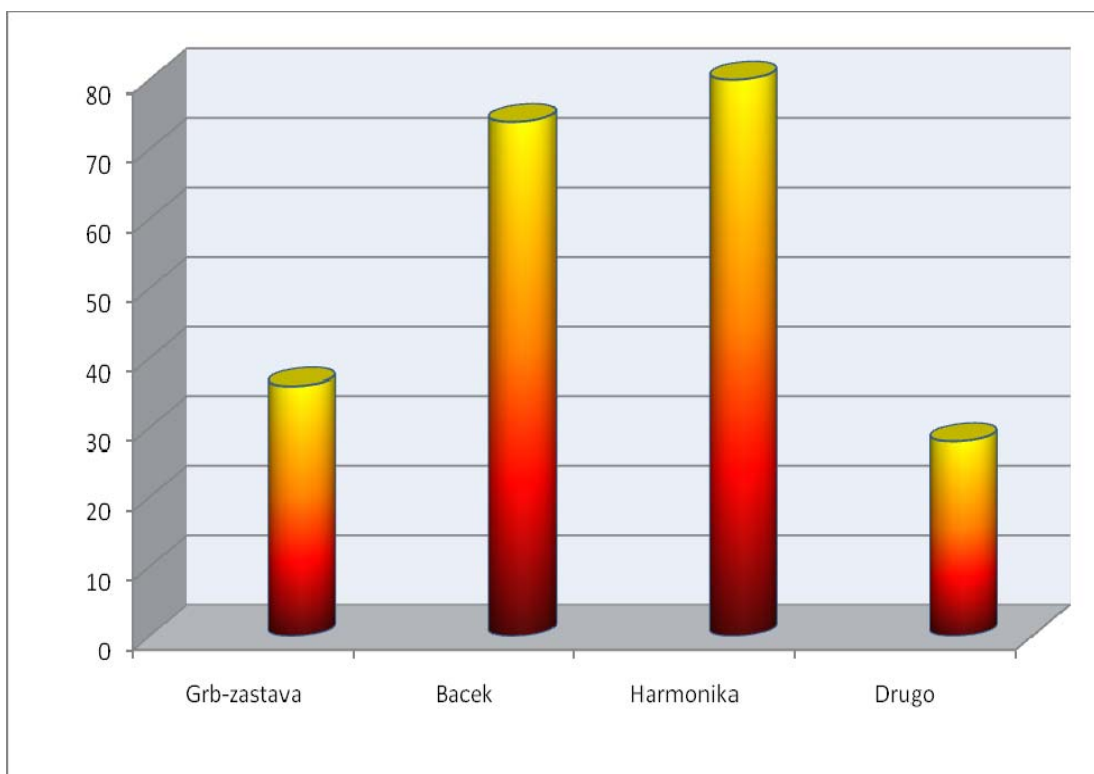
najpomembnejšo vlogo odigral že davno pozabljen vražji bizgec, ki nam ga je prav za to nalogo pomagal odkriti Janez Trdina.

Graf 1: Na kaj od naštetega smo Mengšani najbolj ponosni?

Vprašanih je bilo 219 anketirancev.

Graf 2: Kaj najbolj simbolizira Mengeš?

Vprašanih je bilo 217 anketirancev.

2. VSEBINA

2. 1. KAKO SMO RAZISKOVALI

Mengšani smo ponosni na pisatelja Janeza Trdino, kar smo dokazali tudi z anketo, v kateri je sodelovalo preko dvesto anketirancev različne starosti. Iz ankete pa smo lahko ugotovili tudi to, da ga kot pisatelja malo poznamo, saj mnogi ne poznajo dela, v katerem je pisal o Mengšu in da malo vemo tudi o njegovem etnološkem prispevku. Da bi se o pisatelju več slišalo in vedelo, smo se učenci odločili, da ga s tem turističnim projektom in turističnim produktom bolj približamo krajanom Mengša kot tudi ostalim obiskovalcem Mengša in tako postanemo soustvarjalci turistične ponudbe naše občine in širše okolice. Ker smo si izbrali dve pisateljevi področji ustvarjanja, je tudi naše raziskovanje potekalo v dveh krožkih, literarnem in etnološkem, del naloge pa smo učenci iz obeh krožkov opravili skupaj.

2.1.1 Literarni krožek

Učenci od Trdinovih del najboljše poznamo Bajke in povesti o Gorjancih, ker nekatere pripovedke obravnavamo pri pouku. Ko nam je naša učiteljica predstavila temo letošnjega tekmovanja Moj kraj - moj ponos, smo najprej mislili, da bomo raziskovali pisateljevo življenje in njegova dela. Razložila nam je, da bo potrebno narediti več od tega, saj so tovrstni podatki že zapisani. Z možgansko nevihto smo ugotavljali, kaj nas najbolj povezuje s pisateljem. Našli smo: rojstna hiša, spominska plošča, spomenik, ime planinskega društva, spominska znamka, priimek Drmav, koledar, knjige. Potem smo razmišljali naprej. Katere knjige? No, tu pa se nam je že zalomilo. Naša prva naloga je bila, da gremo v knjižnico in poiščemo dela Janeza Trdine. Pri delu nam je pomagala prijazna knjižničarka, ki je našla veliko del, ki govorijo o Janezu Trdini, predstavila pa nam je tudi vseh dvanajst zvezkov, ki so izšli v zbranih delih. Ugotovili smo, da pravzaprav literarnih del, v katerih je pisatelj popisoval Mengeš in svoje življenje v Mengšu, ni prav veliko. Našli smo tri: dve avtobiografski deli Spomini in Moje življenje ter Narodne pripovedke iz Bistriške doline (II. zv. ZD).

Pri pregledu avtobiografskega dela Spomini smo ugotovili, da so zelo obsežni, zato nam je učiteljica predlagala, da za raziskovanje pisateljevega življenja izberemo knjigo Moje življenje. V obeh delih je Trdina odkritosrčno opisal svojo mladost, šolanje, ljubezen do knjig, do slovenskega jezika, svojo poklicno pot itd. Ivan Cankar je o Trdini zapisal: »Tega moža povzdiguje visoko nad nas vse velika in lepa čednost, ki je nihče ni imel in nima v toliki meri kakor on, tista čednost, ki je pravo merilo za človeka in umetnika, ime ji je odkritosrčnost. Brezobzirno pravičen je bil do sebe, neusmiljeno pravičen do drugih ljudi. Noben pisatelj še ni bil tako poklicen in sposoben, da sam razkaže svoje življenje.«

Učiteljica nam je povedala, da je v svojem delu zapisal, da je prehodil vse bližnje hribčke, še posebno rad pa je zahajal na Gobavico, kjer je lahko v miru bral, se razgledoval po okoliških poljih, gorah ... in da je več pripovedk, ki so zbrane v knjigi Narodne pripovedke iz Bistriške doline, povezanih prav z Gobavico. Spet smo staknili glave, tokrat skupaj z učenci etnološkega krožka, kako sedaj združiti vse troje: Trdinovo življenje, pripovedke, ki so povezane z Mengšem in njegov etnološki prispevek. Med drugim smo ugotovili, da se naša šola pravzaprav nahaja na sredini med krajem, kjer je stala nekoč njegova rojstna hiša in hribom Gobavico. Odločili smo se, da bo naš turistični proizvod POT, in to pot po Gobavici, ki jo je imel pisatelj tako rad. Zamislili smo si, da bo prvi del poti literarni, drugi del poti pa etnološki.

Ko smo določili temo naloge, se je delo v literarnem krožku lahko začelo. Razdelili smo se v delovne skupine.

Nekaj učencev se je odločilo za Trdinovo življenje. Razdelili so ga na tri obdobja:

- Pisateljeva rojstna hiša, njegovo zgodnje otroštvo, šolanje v Mengšu
- Šolanje v Ljubljani in na Dunaju, Franja - Radoslava, Mihael Stare
- Službovanje v Varaždinu in na Reki, upokojitev.

Vsak je dobil svojo zadolžitev in začeli smo z branjem in delanjem zapiskov.

Drugi učenci smo se odločili za Narodne pripovedke iz Bistriške doline. Ko smo pregledovali naslove pripovedk, smo ugotovili, da imamo v knjižnici še eno knjigo, in sicer pripovedko z naslovom Pričetek Mengša, ki jo je ilustriral Mengšan, akademski slikar Vinko Železnikar, knjiga pa je izšla pri Muzeju Mengeš leta 2005, ob 100. obletnici pisateljeve smrti. Muzej Mengeš je takrat ob pisateljevem jubileju organiziral na gradu Jablje tudi simpozij. Ko pa smo pregledovali pisateljevo slovstveno ustvarjanje, smo našli tudi podatek, da je pripovedka Pričetek Mengša izšla že 2. februarja leta 1849 v časniku Slovenija.

Potem smo se lotili natančne analize besedila posameznih pripovedk. Najprej smo vse prebrali, da smo ugotovili, katere so primerne za našo nalogo. Izbrali smo tri: Pričetek Mengša, Drnovo in Hudamos. Vse tri zgodbe so povezane z Gobavico. Pripovedke smo nekajkrat prebrali. Ugotovili smo, da marsikaterih besed zaradi starosti jezika ne razumemo. S pomočjo učiteljice in slovarja smo najprej izdelali slovarček starih slovenskih besed in izrazov.

Učenci smo besedila pripravljali v skupinah, dvojicah, nekateri pa tudi individualno. Načina predstavitev nismo poenotili, ampak smo se sami odločili, ali bomo naredili dramski prizor, dialog ali pa bomo zgodbo doživeto obnovili. Potem smo to pridno vadili, ker smo se odločili, da bomo pot javnosti predstavili še pred rokom za oddajo naloge na predstavitvi igralnih kart Trdinova petica, ki bo v januarju 2010.

2.1.2 Etnološki krožek

Pri našem krožku smo raziskovali Trdinovo etnološko delo. Seveda samo tisto, ki se nanaša na Mengeš in na Mengšane.

Pri delu smo uporabili pisma, ki jih je Trdina konec leta 1887 in v začetku 1888 poslal mengeškemu kaplanu Antonu Koblarju.

Koblar je hotel napisati zgodovino mengeške fare, zato je za podatke prosil Janeza Trdino, ki je takrat živel v Novem mestu. Trdina mu je poslal osem pisem, v katerih opisuje življenje Mengšanov v 19. stoletju, včasih pa seže še dlje v preteklost. Koblar zgodovine ni napisal, Trdinova pisma pa je uporabil pri sestavi dveh besedil, ki ju je objavil v poročilu mengeške osnovne šole leta 1889 in 1890.

So pa Trdinova pisma čudovit vir pri etnološkem raziskovanju našega domačega kraja. Žal so bolj malo znana. Odkrili so jih šele leta 1954, v škofijskem arhivu v Ljubljani (zapuščina A. Koblarja), ko so Mengšani pripravljali gradivo za Mengeški zbornik. Do sedaj so izšla le v omenjenem delu.

Vseh osem pisem smo natančno preštudirali. Vsebino smo razdelili na posamezne teme (šola, cerkev, odnosi, vzgoja, značaj Mengšanov, običaji in prazniki, hrana, obleka, bivališča, zdravilstvo, vraže, kmetijstvo, obrt, trgovina, znamenite osebe, nesreče, zemljepisne značilnosti). Naredili smo razpredelnico, v kateri smo pri vsaki temi označili strani, na katerih se tema nahaja. Ta doslednost se nam je obrestovala, ko smo sestavljali dialoge.

Po natančni predelavi besedila smo sestavili dialoge, ki govorijo o posameznih prej omenjenih temah.

2.1.3 Trasiranje in kartiranje poti

Naslednji korak obeh krožkov je bil, da določimo postaje na literarno-etnološki poti. Odločili smo se za deset postaj, in sicer šest do vrha hriba Gobavica, kjer je planinska koča, ki je v lasti Planinskega društva Janez Trdina, in štiri nazaj v dolino. Odšli smo na teren. Poiskali smo primerna mesta za posamezne predstavitve in izbrali najprimernejše poti do posameznih postaj.

Fotografija 1

Ob kartiranju poti smo se ustavili pri oskrbniku planinske koče na Gobavici, z njim opravili razgovor in ga povabili k sodelovanju z nami.

2.1.4 Bizgec

V besedilu smo naleteli na jed, ki jo je Trdina imenoval bizgec. Iz besedila in opomb smo sklepali, da je to današnji ričet. Vendar nam raziskovalna žilica ni dala miru. Z anketo smo ugotovili, da v Mengšu jedi danes ne poznajo. Večinoma danes s to besedo označujemo zmedenega človeka. Raziskovali smo še naprej, pogledali smo v Pleteršnikov slovar, ki navaja, da je to jed iz kislega zelja in repe, omenja pa tudi ječmen. Ker spet nismo točno vedeli, kaj je to, smo pisali dr. Janezu Bogataju, ki nam je takoj odgovoril (priloga 2).

Postalo nam je jasno, da je to jed iz kislega zelja, kisle repe, ječmena in mesa. In to je bilo veliko odkritje. Odločili smo se, da jed obudimo k življenju in ponudimo kot del turistične ponudbe v Mengšu.

Povezali smo se s Turističnim društvom Mengeš in njegovo predsednico gospo Zorko Požar. Skupaj smo pripravili bizgec. Po več poizkusih smo prišli do recepta.

Recept je za 20 oseb:

Sestavine

- 40 dag kisle repe,
- 40 dag kislega zelja,
- 35 dag ječmena,
- 50 dag prekajenega suhega mesa (rebra, šink, klobasa),
- 10 dag naribanega korenja,
- zaseka, peteršilj, sol, poper - po okusu vsakokratne kuharice.

Postopek kuhanja

Ješprenček čez noč namočimo, da se dobro napne. Dobro opranega damo kuhat. Skupaj kuhamo kisl zelje in repo, ko zavre, vodo odlijemo. Nato dodamo k ješprenčku in kuhamo. Dodamo še ostale sestavine. Meso narežemo proti koncu kuhanja. Po potrebi zalijemo. Bizgec mora biti gostljata jed.

Čas kuhanja: približno 2 uri.

Jed smo morali večkrat preizkusiti z različno količino sestavin. Mislimo, da smo gospe Požarjevi pomagali skuhati dober bizgec.

2.1.5 Predavanje etnologinje

6. januarja letos nas je obiskala etnologinja in profesorica slovenščine g. Marija Cvetek. Predavala nam je o kulturi oblačenja, prehrani in ljudskih običajih v času Janeza Trdine. To nam je veliko pomagalo pri razumevanju tega obdobja.

2.1.6 Anketa (priloga 1)

Z anketo smo ugotavljali:

- kdo ali kaj Mengšanom veliko pomeni,
- s kakšnimi simboli enačijo Mengeš,
- kaj Mengšani vedo o Janezu Trdni,
- kaj je bizgec.

2. 2 TURISTIČNI PRODUKT: TRDINOVA LITERARNO-ETNOLOŠKA POT

Trdinova literarno-etnološka pot je turistični produkt, ki smo ga izdelali učenke in učenci OŠ Mengeš z namenom, da bi Mengšanom in turistom, ki bi obiskali naš kraj, približali delo in življenje našega rojaka Janeza Trdine in življenje naših prednikov pred približno 200 leti. Prepričani smo, da je vsebina poti zelo zanimiva za turiste in domačine. Še posebno, ker nam je anketa pokazala, da smo Mengšani ponosni na svojega znamenitega rojaka. Ugotovili pa smo tudi, da jih malo ve, da je Trdina pisal tudi o svojih sovaščanih in da je zapisal tudi pripovedke iz Mengša in okolice. (tabela 1 in 2).

Tabela 1:

Odgovori na anketno vprašanje. **V katerem delu je Janez Trdina pisal o življenju, šegah in navadah nekdanjih Mengšanov?**

DELO	ŠT. ODGOVOROV
V spominih, ki jih je poslal kaplanu Koblarju	1
Moje življenje	18
Pričetek Mengša	5
Narodne pripovedke-bajke	13
Šege in navade v Mengšu	1
Mengeš in Trzin skozi čas	1
Ni znalo odgovoriti	181

Iz tabele je razvidno, da je od 220 vprašanih pravilno odgovoril samo en anketiranec – v pismih, ki jih je poslal kaplanu Koblarju.

Tabela 2: Odgovori na anketno vprašanje. **V katerem delu je Janez Trdina zapisal bajke o Mengšu in okolici?**

DELO	ŠT. ODGOVOROV
Bajke in povesti o Gorjancih	23
Pričetek Mengša	12
Pripovedke o Mengšu	23
Ni znalo odgovoriti	162

Iz tabele je razvidno, da od 220 vprašanih nismo dobili pravilnega odgovora. Približen odgovor je Pričetek Mengša, ki pa je le ena izmed pripovedk. Pravilen odgovor je Narodne pripovedke iz Bistriške doline.

POTEK POTI

Pot poteka od Trdinovega spomenika, ki stoji nasproti nekdanje rojstne hiše Janeza Trdine, preko drevoreda, mimo Staretovega gradu in po poteh Gobavice do koč na Gobavici in nato po trim stezi v dolino.

Med potjo na zanimiv in pester način prikazujemo dogodke iz Trdinovega življenja, prizore iz življenja nekdanjih Mengšanov in vsebino nekaterih pripovedk, ki jih je Janez Trdina zapisal v Narodnih pripovedkah iz Bistriške doline. Vrstijo se igrani prizori, dvogovori, glasba.

Poskrbljeno je tudi za hrano in pijačo. V sodelovanju s Turističnim društvom Mengeš in z najemnikom koč na Gobavici Juretom Repanškom, turistom, oziroma našim gostom ponudimo pijačo, znamenite mengeške hvancate in seveda na novo odkrit bizgec.

Ta pot ne krepi samo našega duha, ampak tudi telo, saj je hoja po Gobavici od postaje do postaje odlična rekreacija.

kjer vam bodo kaj več povedali moji pomočniki, vmes pa bomo doživeli tudi kakšno presenečenje.

Sedaj se nahajamo v parku Janeza Trdine in tu se začneja literarno-etnološka pot. Na mestu, kjer stoji stavba stanovanjskega kompleksa Melodija, ki jo vidimo na drugi strani ceste, je nekoč stala rojstna hiša Janeza Trdine, profesorja zgodovine in geografije ter pisatelja, iz nekaterih njegovih del pa lahko razberemo, kako so ljudje včasih živeli, o njihovih šegah in navadah, kar je dragocen prispevek k etnologiji.

Pisatelj se je rodil 29. maja 1830, v času, ko je Evropa prinesla veliko viharjev, ko je bila pri nas vladavina Avstrije. Pri našem raziskovanju smo z zadovoljstvom ugotovili, da se je Mengeš tiste čase uvrščal med najstarejše in največje vasi na Kranjskem. Kmetija Trdinovih staršev ni bila velika, je bila pa zelo trdna. Živeli so dobro, po kmečko, kakor je sam zapisal. Med tednom so jedli mlečni sok, mlečno kašo, žgance, zelje, doma so imeli tudi veliko sadja, meso pa so jedli le ob nedeljah in praznikih.

Kot dete je bil slaboten, kilav, crkljiv in je prizadejal ubogi materi tisoče zoprnosti in noči brez spanja. Nek prerok je takrat dejal, da se je Janez rodil pod zvezdo device, kar lahko pomeni zgodnjo smrt ali pa dolgo srečno življenje, da pa nikoli ne bo delal staršem težav in skrbi. No, izkazalo se je, da mož ni uganil resnice.

Osnovno šolo je pisatelj obiskoval v Mengšu. Bil je zelo priden učenec in je bil vpisan v mengeški zlati knjigi, ki so jo začeli pisati v letu 1839 v 1. polletju vpisan kot prvi med odličnjaki. Ko je bil star deset let, pa je šolanje nadaljeval v Ljubljani, nato pa na Dunaju. V Mengeš se je vračal le med počitnicami. Po končanem študiju se je zaposlil v Varaždinu in na Reki, kjer so ga zaradi narodno zavednega mišljenja predčasno upokojili. Odšel je živeti v Novo mesto, kjer je zbiral ljudske pripovedke in bajke ter vanje vpletal svoje svobodomiselne poglede.

Že prej sem omenil, da je Janez staršem naredil veliko sivih las. Bil je zelo »razposajen dečko, smrdelo mu je vsako delo« (Janez Trdina: Moje življenje, str. 5). Rad se je potepal, pretepal, rabutal sadje, lovil ptiče, lazil po gozdu ...

Izza grmovja se zasliši kričanje Janeza in Tonha, ker je fant spet rabutal sadje.

MALI JANEZ (igrani prizor)

Janez: Au, au pustite me, saj ne bom več, obljubim. Nikoli več ne bom klatil vaših hrušk. En teden bom pasel vaše krave, samo ne zatožite me očetu, pa župniku tudi ne prosim, prosim.

Blaž: Hej, Janez, pridi sem, kaj si pa spet ušpičil?

Janez: Ah, nič takega, pri Tonh sem dve hruški utrgal, pa me je gospodar ...

Blaž: Dve hruški praviš, ne se hecat. Spet si rabutal! Poglej, polne žepe imaš. Te lanskeletna prigoda ni izučila? Povej nam, kako te je sosed Reginež takrat kaznoval.

Janez: No, enkrat me je zasačil, ko sem rabutal njegove hruške. Ko me je odkril, ni rekel niti besede, tiho mi je zvezal noge in me obesil za pete ravno na tisto hruško, ki sem jo takrat obiral, in odšel. To se ve, da sem strašno rjovel in tulil. Okoli mene se je zbralo polno otrok,

vsi so se smejali in delali norca iz mene, še ploskali so. To me je tako razjezilo, da sem utihnil in mislil le na maščevanje. Sosed je prišel gledat, kaj počnem, odvezal me je, me dva ali trikrat udaril po riti in me nato zapodil domov. Seveda sem se mu maščeval: zvečer sem mu razbil okno, nekaj loncev pa še nekaj druge škode sem mu naredil. Otroke, ki pa so se mi smejali, sem pa vse pretepel. Veste, nobena kazen me ne bo ustavila, ker je prelepo obirati tuje sadje, čeprav ga imamo doma več kot kjerkoli drugje v Mengšu.

Saj res, ali vi sploh veste, kdo sem? Sem Trdinov Janez, pri nas se po domače reče pr' Drmau. Uh, to ime me strašno jezi, ker drugi del spominja na mačje mijavkanje. Mnogi otroci me zaradi tega zmerjajo...ha, jaz pa jih seveda pretepem.

Verjemite ali pa ne, v šolo pa rad hodim in se pridno učim. Priroda mi je podarila odličen spomin. Brati sem se naučil v treh mesecih in si zapomnil vsako molitev, če sem jo le dvakrat slišal. Naša šola je bolj nemška kot slovenska, toda naš župnik in učitelj Janez Kuralt je zelo pameten mož in pravi, da moramo Slovenci govoriti slovensko. Pa tudi zelo radoveden sem, rad poslušam o Napoleonu, kralju Matjažu, o Turkih ...

Otroci: (*Iz ozadja se zasliši.*) Mau, mau, mijav, Janezek, mau ...

Janez: Uf, zdaaaj jim pa že pokažem. Zbogom, o meni pa boste zagotovo danes še kaj slišali (*Steče za nagajivimi otroki.*) Zdaj vas pa bom ... Počakajte me, če si upate.

Blaž: Res bomo danes o njem še veliko slišali, zato kar nadaljujmo pot proti Ogrinovemu znamenju, mimogrede pa si bomo še ogledali park ob oranžeriji, ki je bil nekoč last graščaka Stareta, ki je imel hčer Francko, ki je bila dobra prijateljica Trdine in tudi njegova velika ljubezen. Morda ... no, pa se pustimo presenetiti.

Pot vodi po drevoredu, do vrta pri oranžeriji.

2.2.2 Postaja 2: Radoslava, Trdinova »milica«

V parku pohodniki zagledajo gospodično, ki se sprehaja ob vodnjaku in jih nagovori:

Dober dan želim, ljubi popotniki. Kdo pa ste? Slišala sem, da gre danes skupina Mengšanov na Gobavico, menda po nekakšni literarno-etnološki poti Janeza Trdine. Ste to mogoče vi? Veste, jaz sem dobro poznala Trdino, sem Staretova Francka, iz tiste graščine, tam čez, sem doma. Gotovo ste že slišali za mojega očeta Miha Stareta. Pa saj ga vsi poznajo. Zelo je bil pameten in je veliko dobrega storil za Mengeš. Ste vedeli, da je dal zasejati Gobavico, ki je bila prej gola? Potem je to travo kosil in imel tako dovolj krme za svojo živino. Ja, res je bil pameten. Pa veste, da ni nikoli hodil v šolo. Sam se je naučil malo brati in pisati. Toda bil je priden in bister. Začel je kot trgovec z malim, drobnim blagom, ki ga je lahko nosil v majhnem jerbasu. Vse, česar se je lotil, mu je uspelo in tako si je lahko kupil tudi to graščino in še več drugih, osnoval je pivovarno, trgovino z vinom, ukvarjal se je z gradbeništvom. Vse moje brate in tudi mene je dal v šolo. Najstarejši brat Lojze je študiral za duhovnika. Tudi on je bil dober Trdinov prijatelj. Med počitnicami je Janez pogosto prihajal k nam. Vsi smo ga imeli radi, tudi moja mati in oče. Nekoč sem ju slišala, da sta mu obljubila, da se bom lahko z njim poročila, ko konča študij in se vrne z Dunaja. Janez je bil sedem let starejši od mene. Bil je

prijeten in rada sem se pogovarjala z njim, pravil mi je Radoslava, toda ...Včasih sem ga videla, ko je tamle gori pri križu bral knjige in ... pogosto je pogledoval sem k meni. Toda moje srce je bilo že oddano ... Odločila sem se, da se nikoli ne poročim. Grem se dalje sprehajat in premišljevati. Ko boste prišli na vrh Gobavice, boste morda srečali Janeza. Danes je dan presenečenj. Pozdravite ga v mojem imenu.

Blaž: Hvala, gospodična, za te prijazne besede. Mi pa bomo nadaljevali pot do Ogrinovega znamenja.

Turisti gredo po poti mimo Staretovega gradu, mimo parkirišča, po asfaltirani cesti na Gobavico, pod križem zavijejo na gozdno pot in se vzpenjo proti Ogrinovemu znamenju.

2.2.3 Postaja 3:Ogrinovo znamenje – Pričetek Mengša

Pri znamenju turiste sprejmeta učenca Andraž in Lara.

Andraž: Dober dan, želiva vsem skupaj, prišli ste k Ogrinovemu znamenju. Midva, Lara in Andraž, vam bova nekaj povedala o nastanku Mengša, ker je to mesto povezano s Trdinovo pripovedko Pričetek Mengša. Ali morda kdo ve, od kod je Mengeš dobil ime? No, verjetno veste, da je več razlag. O nastanku imena se je spraševal tudi Trdina. Kot zgodovinarja ga je to zagotovo zanimalo. Pomislil je, da se je Mengeš nekoč imenoval Mihael-angeluš, to je cerkev in fara sv. Mihaela angela, patrona vasi Mengeš, torej Menguš. Tako se je nekdaj tudi pisalo in govorilo, preden se u ni skrčil v polglas. Ena od teorij pravi, da se je naselje v rimskih časih imenovalo Mansio, kar je nemški Mannsburg=Mansio-burgensis. Mansburg=Menguš-burg - mengeški grad.

Lara: Trdina je v Pripovedkah iz Bistriške doline zapisal zgodbo o nastanku Mengša, ki govori o grofu Mengu, od tod naj bi izhajalo ime Mengeš. Mengo, mali vojvoda, kot je v bajki zapisal Trdina, je bil velik nasprotnik pokristjanjevanja. Boril se je proti Valjahunu, knezu kristjanskih Slovencev. V bojih je bilo na obeh straneh veliko mrtvih. Mengu je uspelo pobegniti pred zmagovito vojsko, ker je ugotovil, da je upiranje postalo nesmiselno.

Andraž: S svojimi sinovi in prijatelji je dva dni in dve noči bežal, tretji dan pa je prišel v gozd. Eden od njih je splezal na visoko drevo. V daljavi je zagledal ne preveč velik hrib, ki je bil obraščen z jelkami, na vrhu hriba pa so se dvigovale strme sklale. Odločili so se, da gredo tja. Mengo je bil zelo presenečen, ko je na hribu srečal dva krščanska puščavnika. Postala sta njegova ujetnika. Pri postavitvi gradu sta morala opravljati najtežja dela. Ko je bil grad končan, pa ju je vrgel v grajsko ječo. S te trdnjave je potem na vso moč napadal, ropal in moril krščanske popotnike.

Lara: Meni pa se Mengo ne zdi tako hudoben, saj je oba puščavnika pustil pri življenju. Tudi v ječi sta opravljala svoje poslanstvo, saj se je hlapec, ki jima je nosil hrano v ječo, dal krstiti in skupaj so pobegnili. Mengo je bil strašno jezen. Nekega dne sta ga na lovu napadla dva merjasca. Eden ga je hudo poškodoval. Ko se je prebudil iz nezvesti, je ugotovil, da leži na

slami v neki votlini. Še bolj se je začudil, ko je ugotovil, da zanj skrbi njegov nekdanji hlapec, zagledal pa je tudi oba puščavnika. Eden izmed njiju mu je rekel, naj se jih ne boji, ker mu ne bodo storili nič žalega. Povedali so mu, da so rešili veliko kristjanov, ki jih je on napadel in so bili ranjeni. Tudi njega je našel njegov nekdanji hlapec in ga prinesel v to votlino.

Andraž: Starešino Menga njihova dobrota močno gane. Lahko bi se mu maščevali, pa se niso. Spoznal je, da je njihova vera prava. Ko je ozdravel, je postal kristjan. Tudi njegovi sorodniki in prijatelji so se krstili. V zahvalo je pod hribom sezidal hišo, v kateri je sedaj vse popotnike prijazno sprejemal. Pozneje je tudi ta hiša postala grad, ki še danes stoji, vas pa je postajala čedalje večja.

Blaž: Zanimiva pripovedka, sedaj pa vas vabim, da pot nadaljujemo do Ogrinove kapele.

Skupina odide po gozdni poti mimo Fartkove hiše na asfaltirano pot in se vzpne proti Ogrinovi kapeli.

2.2.4 Postaja 4: Ogrinova kapela – pogled na Drnovo

Blaž: Od tu se vam odpre lep razgled v dolino, na okoliške hribe, na polja, ki so zasajena s koruzo in pšenico. V senci kapelice pa vas čakata Ula in Eva, ki vam bosta doživeto povedali zgodbo, ki jo opisuje Trdinova pripovedki Drnovo.

Ula: Nekoč je v vas Podgorje prišel star človek, ki se mu je na obrazu kazala velika žalost. Usmilil se ga je nek prebivalec te vasi in ga vzel k sebi. Ta človek je imel tudi sina. Vendar je usoda hotela, da je dobrotnik kmalu umrl. Ker je bil sin še majhen, je skrb zanj prevzel tujec. Lepo ga je vzgajal. Deček je bil bister, vsega se je rad učil, še posebno rad pa je lovil ribe. Poznal je vse vode daleč naokoli. Nikoli pa ni naletel na globok tolmun, za katerega so ljudje pravili, da je zaklet. Če bi se namreč kdo dotaknil vode v tem tolmunu, bi okamenel. Dečka je zanimalo, zakaj je njegov skrbnik vedno tako žalosten, zato ga je nekoč vprašal, kaj je razlog tej žalosti. Tujec, sedaj njegov skrbnik, mu je povedal, da je njegov dom zelo daleč. Tam je nekoč imel ženo in sina. Sin je bil precej nagle jeze. Nekega dne je spremljal svojo mater k sorodnikom in nikoli se nista vrnila. Po tej pripovedi se je dečku človek še bolj zasmilil in imel ga je še rajši.

Eva: Nekega dne se je tujec odločil, da pred smrtjo obišče svoj dom. Deček pa je po njegovem odhodu, tako kot prej, vsak dan lovil ribe. Nekega dne pa je le prišel do zakletega tolmunu. Zasliši: «K vodi, k vodi sem ne hodi!» Na bregu je zagledal mladeniča, ki je govoril te besede. Vprašal ga je, kdo je. Mladenič mu je zaupal, da je nekoč ubil pastirja. Njegova mati je zaradi tega zelo jokala in ga oštevala. Tudi nad njo se je razjezil in jo pahnil v globoko vodo. Od takrat naprej je bil tolmun zaklet in vsak dan je poslušal materin jok, ki se je slišal z dna. Rešil bi ju lahko samo njegov oče.

Ula: Deček je gledal v vodo. V njej so plavale zlate ribice in premamila ga je želja po ribolovu. Kljub svarilu naj tega ne stori, je namočil trnek v vodo. V tistem trenutku začne voda

silovito naraščati in kmalu poplavi celo dolino. Ko je deček to videl, je hotel zbežati, vendar se ni mogel premakniti z mesta, okamenel je.

Eva: Medtem se je njegov skrbnik vrnil domov. Vaščani so mu povedali, kaj se je zgodilo. Takoj je hotel rešiti svojega varovanca. Ko je prišel do zaklete vode, je zaslišal mladeniča: »K vodi, k vodi sem ne hodi!« Toda starec se ni oziral na te besede. Dotaknil se je vode in v vodi se je oblikoval prstan. Prepoznal je prstan svoje žene. Vodo je zajel še enkrat, oblikovala se je svetinja njegovega sina. Ko pa je tretjič zajel vodo, je priplaval na vrh list, na katerem je pisalo, da je mladenič na bregu njegov sin in da bosta z njegovo materjo rešena, če ga trikrat objame. Starec je to res storil. Ko ga je drugič objel, se je mladenič spremenil v grdo žival, toda tudi to objame. V trenutku začne voda silovito upadati in ob njem se pojavi njegova žena, izgubljeni sin in varovanec. Vsi trije so se mu zahvalili za rešitev. Voda je tisti hip popolnoma odtekla, ostalo pa je ogromno kamenja, ki ga je ob poplavi prinesla s seboj. Med tem kamenjem je zraslo veliko trnja, zato se ta dolina imenuje Trnovo ali Drnovo.

Blaž: Na tem polju je še danes veliko kamenja, vendar je zemlja zelo rodovitna in na njem kmetje najpogosteje sejejo pšenico in koruzo, v Trdinovih časih pa so bila polja polna dišeče ajde.

Sedaj pa se odpravimo kar na vrh Gobavice, do 5. postaje. Upam, da srečno prispemo do tja. Včasih se popotnikom na tej poti zgodi kaj nenavadnega.

Skupina gre naprej po asfaltirani cesti do Hrenove domačije in zavije proti planinski koči na Gobavici. Tik pod kočo, na začetku poti, ki vodi proti Rašici pa ...

2.2.5 Postaja 5: Hudamos

Anže: *(kriči na vse grlo in priteče po poti iz gozda)* Na pomooooč, na pooomooooč! pošast, kosmata pošast, požrla me bo, na pooomooooč!

Gašper: Kaj se pa tako dereš pri belem dnevu? Te vrag preganja ali kaj?

Anže: Oh, uh, taaka pošast, sedela je sredi poti, me gledala, se divje oglašala. Ucvrl sem jo, kolikor so me noge nesle.

Gašper: Kolikor jaz tebe poznam, se še zajca bojiš, ne on tebe. Če pa ne pretiravaš in si res srečal tako pošast, kot jo opisuješ, pa je bil to verjetno Hudamos. Si že slišal zanj?

Anže: Ne, no, ne vem, mogoče sem kdaj, pa sem pozabil.

Gašper: To je bil velik pes, ki je prebival v rašiškem gozdu. Imenoval se je Hudamos. Več pogumnih fantov ga je hotelo pregnati, ker jih je strašil, vendar jih je napadel in tako obgrizel, da se še blizu niso več upali. Nekoč pa ga je v gozdu srečal pijanček Mišel, ki je živel v revni bajtici pod hribom. Ker je bilo mraz, je psa povabil k sebi domov, da se bo pogrel in najedel. Od Hudamosove napadalnosti ni bilo ne duha ne sluga. Bil je zelo krotek in prijazen. In največje čudo: pes je znal govoriti. Povedal je, da je lastnik vsega daleč naokoli in skrbi za dobre ljudi.

Kaj misliš, kaj se je potem zgodilo? Mihel je psa še naprej hranil, ta pa mu je svetoval, kako naj kmetuje. V nekaj letih je postal bogat mož, še pijančevanja se je odvadil. Poiskal je ženo in se poročil.

Anže: Stop! Zdaj se pa spomnim. O tem, kako bogastvo spremeni človeka, mi večkrat pripoveduje moj dedek. Verjetno je to prav ta zgodba. Poslušaj. Sedaj, ko ima Mihel ženo in dovolj denarja, mu pes postane odveč. Poslovi se od gospodarja in mu reče, da njemu ne bo nikoli več pomagal, pomagal pa bo njegovemu sinu. Od takrat naprej Mihel ni imel sreče, letine so bile slabe, umre mu tudi žena. Ker ni več vedel, kako naj si pomaga, se je odločil, da k Hudamosu, rašiškem škratu, pošlje svojega sina Jurčka.

Gašper: Zdaj bom jaz nadaljeval. Jurček je bil bister fant. Ko je prišel v votlino, v kateri je živel Hudamos, je spretno rešil vse naloge, ki so se pojavile pred njim. Kar naenkrat je stal pred psom, ki mu je s človeškim glasom povedal, da bo sedaj njegov prijatelj in mu bo pomagal. Pokazal mu je hudournik, ki je izviral sredi jame in je imel čudežno lastnost: njegove kapljice so bile srebrne. Povedal mu je tudi, da prav ta voda teče tudi mimo njihove hiše. Vsak večer naj postavijo ob potok eno posodico in zjutraj bo napolnjena s srebrom. Jurček se je zahvalil Hudamosu in odšel domov.

Anže: Stop! Jaz vem, kaj se je zgodilo. Mihelu se je povrnilo bogastvo. Zdaj ni bil pohlepen, tudi Jurček je s hvaležnim srcem užival bogastvo. Vnukom pa majhna posodica vsako jutro ni bila dovolj. Postali so pohlepni in podstavljali kar škafe. To je Hudamosa zelo razjezilo in hudourniku vzame čudežno moč. Prebivalci te hiše so postali revni, celo ob hišo so prišli. Pozneje se je tako razsula, da ni ostal niti kamen od kamna.

Gašper: Vidiš, kaj se zgodi, če je človek pohlepen in nima nikoli dovolj. Mene pa firbec matra, kaj si ti videl. Pojdiva pogledat.

Anže: Nee, jaz ne bi šel. Saj je tako ali tako vse izmišljeno. Greva raje igrat karte, npr. Trdinovo petico. Ena karta se imenuje Hudamos. Mogoče bo škrt tokrat meni prinesel srečo, pa te premagam.

Skupina pride na vrt pred kočo.

2.2.6 Postaja 6: Koča na Gobavici – Janez Trdina v zrelih letih

Pod drevesom je pogrnjena miza, na kateri je kupček knjig, kozarec vina in kruh. Za mizo sedi Janez Trdina. Predstavlja ga igralec kulturnega društva Svoboda Mengeš Janez Hafnar. (Če je vreme slabo, se prizor prestavi v kočo.)

Pozdravljeni, dragi prijatelji, ljubitelji narave, popotniki, ki ste danes stopali po poteh, ki sem jih jaz v mladosti nič kolikokrat prehodil podolgem in počez. Oblazil sem vse bližnje višave in tudi nekaj hribovja okoli Kamnika. Najraje pa sem hodil prav na Gobavico in to k Ogrinovemu znamenju. Približno sto korakov pod tem znamenjem sem postavil šotor. Tja sem prihajal brat in se ozirat po velikem prelepem vrtu, kjer se je sprehajala včasih moja Radoslava. Pa

ne bi govoril o tem, ker vam je to danes moja milica že sama povedala, in tudi to, da me je večkrat zapazila, kako pogledujem k njej. Radoslava pa se je odločila, da se ne bo nikoli omožila. Ostala sva prijatelja. Jaz pa se nisem v Mengeš vrnil nikoli več. No, tako je življenje. Ko sem se vzpenjal danes na hrib, so me preplavili številni spomini. Spominjam se, kako smo se morali boriti, da smo lahko govorili slovensko. Nemščina je bila uradni jezik, jaz pa sem jo na vso moč sovražil. Že v mladosti sem sovražil vse Nemce, ves nemški narod, čeprav sem kasneje nemščino tekoče govoril in prebral številne knjige v nemškem jeziku. Ponosen sem bil in sem še vedno, da sem Slovenec. V šolskih pravilih je takrat veljala slovenščina za enega od glavnih grehov. Učenec, ki je govoril slovensko, je bil kaznovan s šibo, palico, zaporom, postom, slabo oceno iz vedenja. Vendar to nas ni odvrnilo od našega lepega jezika.

Veliko sem bral, nasploh se je v Mengšu veliko bralo. Bral sem Vodnika, Slomška, Prešerna, češke avtorje, nemške klasike, literaturo romanskih narodov, grške klasike, grško filozofijo, staroindijsko književnost (prevodi v nemščino), bral sem podnevi, ponoči, včasih celo pri luni, pri jedi ... Nikakor pa me ni navdušila orientalska književnost, npr. Tisoč in ena noč. Veliko lepše in ljubše so mi bile naše narodne pripovedke, v katere sem bil čisto zaljubljen. Bral sem tudi številne slovenske in tuje časopise, ki jih je bilo takrat prav dosti.

Rad sem se učil tuje jezike, latinščino, italijanščino, staroslovanščino, grščino, francoščino, ki pa me ni navdušila, jezila me je pisava, zato sem vrgel francosko slovnico v ropotarnico.

V osmi gimnaziji sem začel pisati zgodovino slovenskega naroda, največ gradiva sem dobil iz Valvazorja, dokončal pa sem jo na Dunaju, kjer sem študiral zgodovino in geografijo.

Knjiga je doživela številne negativne kritike. Študij sem končal 1853 in se zaposlil v Varaždinu, nato pa na Reki. Stanovanja v kamnitih primorskih hišah so bila slaba, ponoči so me napadale stenice, včasih sem naletel celo na škorpijone. Navadil sem se na drugačno hrano, ribe, polento in na gosti riž brez juhe (riso fisso). Veselilo pa me je morje, veliko sem se kopal in sprehajal. Med počitnicami sem prepotoval drugo domovino počez in po dolgem. V bogatih hišah se je povsod govorilo nemško. Med vsemi mesti pa me je najbolj presenetil Zagreb, saj tako čistega mesta še nisem videl.

Dve stvari sem na Reki imel zelo rad: šolo zaradi svojih dijakov, ki so me imeli zelo radi in čitalnico, kjer smo veliko brali in se pogovarjali. Med najljubšimi člani čitalnice je bil Gregor Blaž, po rodu Mengšan, ki je bil nekaj časa celo moj sošolec. Izučil se je za trgovca in je bil v službi pri neki kemični tovarni. Dobro je poznal politiko in je pisal članke v časopise.

Užival sem v svojem poklicu in se razumel s svojim ravnateljem, dokler nisem odklonil službe ravnatelja osješke gimnazije, ker se mi je zdela to policijska služba. Spremenil se je do vseh. Zvedeli smo, da hodi k vratom poslušat, kako predavajo profesorji ... Najbolj sem se mu pa zameril, ko je našel v učiteljski sobi slovnico (avtor je bil on), v kateri sem zapisal številne kritične pripombe. S to slovnico je on veliko zaslužil in je bil med najbogatejšimi profesorji. Najhujša zadeva pa se je zgodila konec šolskega leta, ko dijaki niso hoteli na slovesnost, ker ni bilo narodne zastave, imeli pa so razobešeno cesarsko črno-rumeno zastavo. Obtožili so mene. Moral sem na sodišče. Dijaki so jo odnesli brez kazni, jaz pa sem se tudi tako spretno ubranil, da me je deželna vlada pustila pri miru.

Ravnatelj pa je še naprej delal proti meni in končno so me obtožili, da kvarim šolsko mladino, da govorim sovražno proti oblasti, krščanski veri. Želeli so, da grem vsaj za tri leta v zapor. Postopek je trajal več kot leto dni, medtem sem bil suspendiran. Vendar je višje sodišče ovrгло vse tožbe zoper mene. Odločil sem se, da se upokojim in dobivam beraško pokojnino. Toda imel sem svoj mir. Preselil sem se na Dolenjsko. Včlanil sem se v čitalnico in obhodil skoraj vse dolenjske kraje in seveda meni nadvse ljube Gorjance. Moram vam tudi to povedati, poročen sem bil dvakrat, obe ženi sem preživel. Do petdesetega leta skoraj nikoli nisem bil bolan, pozneje pa večkrat. Nikoli nisem klical zdravnikov, zdravim se sam, in to s petimi zdravili: mir, toplota, post, voda in dobra volja. Ob vsaki bolezni veliko prepevam, in to po več ur skupaj. Včasih sestavim tudi kakšno pesem:

*»Oj dolenjska influenza
ti si vražja peštilenca,
pust' na miru me Gorenjca!
Brž poberi se od mene,
nade ne imej nobene!
Pihnil bom, ti odletiš,
pljunil bom, ti se zvališ,
kihnili bom, ti omedliš.« itd. itd*

In verjemite, bolezen se ustraši in kmalu sem zdrav. Poskusite s tem receptom tudi vi, ko vas sedaj pesti nova gripa, in ne hodite preveč okoli zdravnikov. O svojih knjigah pa vam ne bom govoril. Vzemite jih v roke in preberite jih, če jih še niste. Pa zdravi ostanite. Blaž: Najlepša hvala za obisk, gospod Trdina, pa pridite še kdaj. Vi, spoštovani gostje, pa upam, da ste se dobro podprli z našim bizgecem in da ste se med pisateljevim pripovedovanjem spočili. Čas je, da se odpravimo nazaj v dolino, spotoma pa bomo slišali še kaj o tem, kar je Trdina napisal o življenju Mengšanov, njihovih šegah in navadah pred sto petdeset in več leti.

Popotniki pridejo do igral na južni strani koč, kjer jih čakata Nina in Sara.

2.2.7 Postaja 7: Gobavica in Pšata

Nina: Oh, ta naša Gobavica! Ali ni lepa in zelena ... pa tudi zaljubljeni se po njej sprehajajo.

Sara: Ali misliš, da je bilo tako tudi v Trdinovih časih?

Nina: Tisto o zaljubljenih ne vem, vem pa, da je Trdina stal na Gobavici in ves zaljubljen špegal za svojo Franjo, ki se je sprehajala po grajskem vrtu.

Sara: Še vedno mi pa ni jasno, kam se je on skril, saj je bila Gobavica v tistem času bolj gola in brez dreves.

Nina: Mogoče pa je zato v svojih zrelih letih, natančneje leta 1888, svojemu prijatelju Koblarju pisal, kako neprijeten in pust se mu je zdel ta hrib.

Sara: Aha! Zdaj mi je pa jasno, zakaj nam je učiteljica rekla, da je bila Gobavica včasih Golavica. Ker je bil hrib brez dreves.

Nina: Vendar pa Trdina ni samo tarnal, ampak je imel tudi rešitev. Poslušaj, kaj je pisal Koblarju. Citat: *"Pravi gozd bo na nji težko kdaj zopet rasel, ali vsaj nekoliko dala bi se polepšati s tem, da bi se zazidala tamo, kjer stoji grda razvalina Ogrinovo znamenje, lična kapela, pri koji bi se posadilo nekoliko dreves. Kaj, ko bi hoteli sprožiti to reč Vi, velečastiti gospod kapelan? Potrebni denar nabral bi se brez težave. Uverjen sem, da bi v ta namen rada segla v dobro rejeni svoj mošnjiček gospodična Fanika Stare. Gotovo bi pomagal tudi brat njen Alojzij."* (prav tam, str. 193)

Sara: Kasneje, se je ta Trdinova želja uresničila, ker so Staretovi Gobavico pogozdili.

Nina: No, ali ti povem še eno hudomušno na račun Gobavice. Moja prijateljica me vedno zafrkava, da imamo v Mengšu Gobico ali Gobo, ne pa Gobavico.

Sara: Še dobro, da ne ve, kako je izgledala včasih. Vendar pa, četudi te zafrkava s tem, ima Gobavica za nas velik pomen. Daje nam svež kisik in nas varuje pred viharji, vetrovi, ujmani ...

Nina: No, ni bila pa pomembna samo Gobavica, ampak tudi reka Pšata.

Sara: Ja, ker so se v njej včasih kopali, prali perilo, zalivali vrtove in lovili ribe. Trdina v pismih pravi, da v Pšati ni bilo žlahtnih rib, je pa bilo veliko ščuk, mren, klinov in celo rakov. Te so teknile vsem vaščanom.

Nina: Pisatelj pripoveduje o Kebrovem Petru, ki je lovil ribe tako, da je v Pšato nekaj zlival, da so bile vse ribe omotične in jih je potem polovil.

Sara: Heh! Veš, od Pšate pa niso imeli le koristi, ampak tudi sitnosti.

Nina: Ali take kot mi?

Sara: Ne vem, katere misliš?

Nina: Ali se ne spomniš, ko je pred nekaj leti Pšata poplavela?

Sara: Točno, spomnim se. No, pa pustiva to. Pšata je v starih časih zelo rada poplavljala in to zaradi ledenih plošč, ki so se zagostile v njej. Te poplave niso zalivale samo vasi, ampak tudi bližnja polja. Si to lahko predstavljaš?

Nina: Ne! Vem pa, da se Trdina najbolj spominja ene ful velike poplave, ki se je zgodila leta 1839.

Sara: Bilo je res veliko vode, za otroke pa je bilo to prav prima, ker so se lahko vozili po poplavljenih cestah kar na kakšnih starih vratih.

Nina: No, to je že res, mislim pa, da odraslim to ni bilo prav nič všeč.

Sara: Ali veš, da kasneje niso imeli več sitnosti s poplavami?

Nina: Ali res, kako pa to?

Sara: Težave so rešili tako, da so »preložili« strugo Pšate. In veš, da stare struge niso zasuli, tako da je potok tekkel po obeh strugah.

Nina: No, tega pa res nisem vedela. Vem pa, da je čas, da nehava, da sva povedali vse, kar morajo vedeti naši gostje.

Sara: Ja, prav imaš. Čas je, da odidejo do naslednje postaje.

Blaž: Zahvaljujem se obema dekletoma. Mi pa nadaljujemo z našo potjo.

Skupina odide po gozdni stezi (trim teza) navzdol do telovadnih krogov.

2.2.8 Postaja 8: Vile z Gorjancev

Miha že prej v grmovju ob stezi pripravi in vklopi kasetofon. Poje šolski nonet Strunce.

Blaž: Počakajte! Poslušajmo! Ali slišite to prekrasno petje, prepričan sem, da so o naši poti izvedele vile z Gorjancev in so nas prišle pozdravit s svojo pesmijo in plesom. Ali jih vidite? Tam zgoraj za drevesi so. Ne vidite? Ali jih res ne vidite? Otroci, vi pa jih zagotovo vidite ali ne? Prikimali ste. Seveda, vile lahko vidijo samo nedolžni in pridni otroci.

Skupina zavije levo navzdol po trim stezi do telovadnih drogov.

2.2.9 Postaja 9: O hrani, pijači in oblačilnih navadah starih Mengšanov

Blaž: Spoštovani, s tega prostora se lepo vidi moj domači kraj Mengeš. In tu sta že Tilen in Nejc in čakata, da nam bosta lahko povedala nekaj zanimivosti, ki jih je o nekdanjih Mengšanih zapisal Janez Trdina.

Tilen: Nejc, meni je pa tale vražji bizgec tako dobro naredil v želodcu. Mmm, tako rad ga imam. Škoda, da ga doma ne kuhamo. Ampak, sedaj, ko smo se ga spet naučili kuhati, si ga bom doma kdaj kar sam skuhal .

Nejc: Dobro, da ga moja mama ne zna kuhati! Bljak, fuj! Fino, da sem se že prej nabasal s hamburgerjem, kokakolo in sladoledom in zato mi ni bilo treba na koči jesti tega bizgeca.

Tilen: Jaz imam pa zelo rad domačo, staro hrano. Je nekaj posebnega, npr. mlečni sok, mlečna kaša, fižol, ajdovi žganci. Trdina je zapisal, da so žganci morali biti takrat dobro zabeljeni in v skledo dobro in rahlo natreseni, da so se gibali kakor žolca. Kadar pa so klali prašiča, so kuhali godljo, to je v prašičji krvi kuhana in zabeljena kaša. To so bile včasih bolj vsakdanje jedi. Bolj pa so pocrkljali bolnike in porodnice. Skuhali so jim obaro ali kurjo juho. Trdina pravi, da so bile Mengšanke bolj skromne kot Dolenjke. Citat : »Če so Mengšanke obrale dve kokoši, zdelo se jim je strašno veliko, dolenjska mati pa često misli, da je popolnoma zapuščena in zanemarjena, ako ji ne privoščijo vsaj deset kur in za nameček še nekoliko piščet in golobov.« (prav tam, 7. pismo, str. 187)

Nejc: Ja, ja saj mi je dedi povedal. Ob praznikih pa so imeli velikanske hvancate, te imam pa rad. Sem ga prejle pri koči s slastjo zmazal. Res, da ni bil velikanski kot Trdinov, bil pa je zelo okusen. Praznične jedi so bile še klobase, svinjsko pleče, bobi, štruklji, orehovi in medeni kolači,...

Tilen: Ob praznikih, ampak samo ob praznikih, pa je bil na mizi bel kruh, čez teden pa so pekli ajdov črn kruh, saj je bilo ajde polno Drnovo.

Nejc: Ali so ga pekli vsak dan ali so ga šli kupit v trgovino?

Tilen: Ah, kje pa, pekli so ga enkrat na teden ali na štirinajst dni, in to doma. Trdina pravi, da so še starega jedli s slastjo, ker še niso bili omehkuženi.

Nejc: Tisti, ki pa ga danes kupimo v trgovini, se pa že drugi dan pokvari. Kaj pa pijača, kaj so pili stari Mengšani?

Tilen: Pili so v glavnem vodo, kavo so začeli piti šele okoli leta 1850, vino, predvsem rdeče, pa samo ob praznikih, razen kosci, ki so ga dobili, ko so kosili. Če je kdo ob delavnikih zahajal v gostilno, so ga takoj označili za pijanca. V krčmi Janeza Stareta, po domače Pri Kramarju, so točili tudi domače pivo. Zanj so uporabljali izključno kvaliteten češki hmelj in nikdar divjega. Stare je varil tudi žganje, ki pa ga Mengšani niso marali. Pri jedi so bili zmerni in skromni tudi takrat, ko so morali iti na pot v bližnje mesto (Ljubljano, Kamnik...), takrat so kosili v krčmi. Ženske so navadno pojedle skodelico čiste juhe z nadrobljenim kruhom, moški pa porcijo vampov, jeter ali druge drobovine. Šele če tega ni bilo, so si naročili pečenko.

Nejc: Tilen, meni se zdijo moje hlače tako smešne. Počutim se, kot bi bil kmečki fant iz Trdinovih časov.

Tilen: Ja, veš, take so nosili v Trdinovih časih in vsak otrok je imel eno volneno srajco, tako kot hlapci in deklet. Delovne obleke so imeli umazane, vendar nikoli razcapane. Bile so bele in narejene iz grobega nebeljenega platna. Moški so v nedeljo in med prazniki nosili dolge suknene hlače ali irhaste, do kolen dolge. Čevlji so bili visoki. Mehke golenice - nogavice so se potegnile čez kolena. Srajce so imeli volnene, po vrhu pa so oblekli razne telovnike z gumbi. Okoli vratu so imeli svilen robec žive barve, na glavi pa klobuk iz zajčje dlake, poleti pa črn slamnik s srebrno zaponko in rožmarinom za trakom. Pozimi so nosili kožuh. Tudi ženske so pozimi nosile kožuh, ob praznikih pa krila žive barve, suknene jopice, vrat in nedra pa so jim pokrivali veliki svileni robci. Na glavi so imele prekrasne rute. Obute so imele mehke čevlji. Ob porokah je bilo nevestino in svatovsko pokrivalo avba.

Nejc: Kolikor jaz vem, se pa takrat niso poročali iz ljubezni, važna je bila dota in pa pridne roke. Trdina se pohvali, da je imela njegova mama 900 goldinarjev dote, kar je bilo za tiste čase veliko. Kljub temu pa so Mengšani živeli v veliki slogi, ker jim je to zapovedovala vera. Trdo so delali in se jim zato niso v glavi in srcu zalegle romantične muhe, če pa sta mož in žena med seboj kazala le preveliko ljubezen, so se jima Mengšani posmehovali in ju razglasili za prismojenca. Flozov Martin je imel z Mengšani take težave. Na njegov račun so ljudje spletli marsikatero zbadljivko. Ena izmed teh je ta, da so se norčevali, češ da sta z ženo tako zaljubljena, da se ne moreta ločiti niti takrat, ko pometata. Eden drži štil za metlo zgoraj, eden pa spodaj.

Tilen: Trdina ni nikoli slišal prepira med materjo in očetom in tudi drugi zakonci se niso prepirali. Spominja se le dveh primerov, ko je prihajalo do prepirov. Trdina jih je tako slikovito zapisal, da moram kar citirati: *»Čulo se je samo za dve koči, da se vname v njih večkrat kak ravs in kavs. V jedni v Velikem Mengšu bunkal je dedec babo, v drugi v Malem Mengšu, bunkala je baba dedca, to je bila vsa mengeška vojska med zakonci!«* (prav tam, 6. pismo, str.184)

Čudno se mi zdi tudi to, da si Mengšani niso izkazovali ljubezni s poljubljanjem, poljubljali so le svete stvari, npr. razpelo, podobe svetnikov,... In če spet citiram Trdino: »*Stara moja teta mi je pravila, da od takrat, ko je Juda Iškarijot izdal Kristusa s poljubcem, »cmakanje« ust ne pomenja prijateljstva, nego najpodlejše hinavščino in izdajalstvo. Leta 1850 bilo je poljubljanje med kmetiškimi povsem neznano.*« (prav tam, 7. pismo, str. 188)

Nejc: O, koliko bi še lahko povedali o starih Mengšanih, o vzgoji, posebnejših, sosedih, obrtnikih, gostilnah in še in še. Ampak nekaj prihranimo še za drugič.

Tilen: Ej, ej pozabiti pa ne smemo še ene dobre lastnosti starih Mengšanov, ki mogoče še danes prav pride. Trdina pravi, da so bili zelo močni, kosti in mišice so imeli kakor iz jekla, težka bremena so vzdigovali in nosili brez težav. Trdinov sosed Jožefovec je privlekel iz gozda domov cel voz drv, ker mu je upešal konj. No, zdaj je pa res že čas, da gremo.

Skupina odide po gozdni poti (trim steza) navzdol do vznožja Gobavice in se ustavijo pri tabli Trim steza.

2.2.10 Postaja 10: O slabih navadah starih Mengšanov

Blaž: Tako, prišli smo do konca Trdinove literarno-etnološke poti. Katja in Ana nam bosta povedali le še nekaj o slabostih, ki jih je pri naših prednikih opazil Janez Trdina.

Ana: Trdina je pri Mengšanih najbolj cenil delavnost, skromnost in poštenost.

Katja: Ampak Trdina nikoli ni imel dlake na jeziku, Mengšane je hvalil, povedal pa je tudi, kakšne napake je opazal pri svojih sovaščanih. Pravi, da je bil v Mengšu močno v veljavi pregovor "žlahta strgana plahta". Sorodniki so se prepirali med sabo, in to predvsem zaradi denarja in dediščine.

Ana: Pa veš Katja, da so takrat v Mengšu že igrali na loteriji? Trdina pravi, da so vedno izgubljali in nikoli dobili. Zdelo se mu je to zelo neumno in neodgovorno.

Katja: Mengšani so tudi radi vlekli pipo, čeprav so bili varčni, so denar za tobak kaj radi zapravljali. Seveda so ga kupovali od tihotapcev, ker je bil pri njih cenejši. Trdina piše o mengeškem tihotapcu Cenetu Jurmanu. Oblastem je prišlo na uho, da s prijateljem tihotapi velike količine tobaka, zato so mu doma naredili preiskavo. Preiskovalce je preslepil tako, da je tobak skrtil v votel kip hudiča v mengeški cerkvi. Trdina je dogodek opisal takole. Citiram: "Ko niso našli ničesar, jeli so ga strogo spraševati in pestiti, kamo je dejal duhan. On jim je odgovarjal resno in resnično: Hudiču v rit. To se ve, da so mislili, da se jim roga." (prav tam, 2. pismo, str. 158) Cenetova nadaljnja usoda nam ni znana, lahko pa predvidevamo, kaj se mu je zgodilo.

Ana: Če pa so moški radi kadili, so se pa nekatere ženske navadile piti preveč vina. Trdina se je jezil, ker so ženske pile vino po porodih in pravi. Citiram: "Jedno vedro polokala ga je vsaka, mnoge pa tudi po dva litra in še več. Za jedno vem, da je od te pijače tudi umrla, ali taki vzgledi niso nikogar izmodrili. To pijančevanje v otroški postelji pa je imelo tudi nasledek,

da se je nekaterim materam vino tako priljubilo, da ga niso mogle več opustiti in so postale korenite pijanke.” (prav tam, 7. pismo, str. 190)

Katja: Trdina pa piše tudi o Mengeški vročekrvnosti. Ne boste verjeli, da je imel Mengeš v Trdinovih časih svojega Don Juana. Citiram: »V Mengšu pa je živel in živi, kakor mi je povedal brat, še zdaj neki rokodelec, ki je bil in puncto amoris pravi Don Juan. Dobil si je v raznih vaseh dvaindvajset Dulčinej! Naposled hotel se je vendarle oženiti. K župniku pa je prišlo protestirat celo krdelo bab. Zaman jim je dokazoval Kuralt, da vseh ljubic ne more vzeti, ali je itak bolje in lepše, da se poroči z jedno nego z nobeno. Na stopnicah vršila se je potem odločilna bitev med tekmicami. Na borišču ostalo je brez števila izpuljenih las in nekoliko raztrganih peč robcev in predpasnikov. Kuralt se je tako smejal, da je skoro počil.« (prav tam, 3. pismo, str. 163)

Pretepale pa se niso le razočarane in prevarane Dulčineje. Trdina se je jezil na nekatere Mengšane, ki hodijo ob nedeljah v gostilne, pijančujejo, se tepejo s koli, poleni, obmetavajo s kamenjem. Pretepi so se končali s hudimi poškodbami in celo s smrtjo, vendar Trdina ugotavlja, da so ti malopridneži rokodelci, kmetje so bili za take vragolije preveč resni.

Blaž: Spoštovani obiskovalci, prišli smo na konec naše poti. Upamo, da ste se dobro počutili, da ste izvedeli zanimive stvari in da boste še obiskali naš Mengeš.

Vabim vas da, se še nekoliko pomudite v našem kraju, spijete kavico ali se posladkate s tortico v prijetnem lokalu, ki je v oranžeriji nekdanjega Staretovega gradu.

2.3 TRŽENJE TURISTIČNEGA PROIZVODA

Učenci se zavedamo, da moramo turistični produkt Trdinova literarno-etnološka pot postaviti v življenje, zato smo veliko moči in časa vložili v promocijo. V ta namen smo pripravili prireditev in precej promocijskega materiala. Poskrbeli pa smo tudi za objavo v medijih.

2.3.1 Prireditev

20. 1. 2010 smo pripravili prireditev, kjer smo širši javnosti predstavili turistični produkt in promocijski material – igralne karte Trdinova petica. (priloga 3)

Fotografija 2: mladi Trdina se predstavi gostom

2.3.1.1 Program prireditve

1. Pozdrav gostov (Sara)
2. Nagovor gospoda ravnatelja Milana Burkeljca
3. Nagovor predsednice Turističnega društva Mengeš, gospa Zorka Požar
4. Mlade pevke (pesmi: Slovenec sem in Kdo so pa to – Mengšani so to)
5. Predstavitev turističnega produkta Trdinova literarno-etnološka pot
6. Predstavitev igralnih kart Trdinova petica
7. Predstavitev našega največjega odkritja – bizgec (Tinkara, dr. Janez Bogataj)
8. Pokušina bizgeca

2.3.1.2 Predstavitev turističnega produkta Trdinova literarno-etnološka pot

Obiskovalcem prireditve smo predstavili potek poti od Trdinove rojstne hiše, po drevoredu mimo Staretovega gradu, po severni strani Gobavice do vrha hriba in po južni strani nazaj v dolino. Predstavili smo dogajanja na postajah 1, 3, 7, 8 in ples vil z Gorjancev (glej poglavje 2.2 naloge).

2.3.1.3 Predstavitev promocijskega gradiva Trdinova petica

Na prireditvi je bivši učenec Miha Furjan predstavil, kako smo v lanskem šolskem letu začeli pripravljati Trdinovo petico, mentorja pa sta v nadaljevanju razložila, kako je potekalo delo v letošnjem šolskem letu in se zaključilo v januarju 2010. (priloga 4)

Fotografija 3: del izvirnih igralnih krat Trdinova petica z motivi iz Trdinovih zgodb.

2.3.1.4 Bizgec in pokušina

Tinkara je na kratko predstavila, kako smo v Trdinovih pismih Koblarju našli jed bizgec in kako smo v nadaljevanju odkrivali, kakšna jed je pravzaprav to, ker je danes ne poznamo več, še njenega imena ne (glej poglavje 2.1.4).

Dr. Bogataj je vsem prisotnim izčrpno predstavil to pozabljeno jed in njene različice po različnih slovenskih pokrajinah. Nato nas je gospod ravnatelj povabil na pokušino bizgeca, ki smo ga pripravili v sodelovanju s Turističnim društvom. Gostje so bili navdušeni nad jedjo (priloga 5).

2.3.1.5 Naši gostje in njihova mnenja

Na prireditve smo povabili naše starše, učitelje, sošolce, predstavnike sveta staršev, šolskega sklada, predstavnike lokalne skupnosti, Turistično društvo Mengeš, najemnika planinske koče na Gobavici Jureta Repanška, Likovno društvo Mengeš, etnologa dr. Janeza Bogataja in ostale.

Številni povabljeni so se odzvali našemu vabilu, med drugimi župan Franc Jerič, podžupan Aleš Janežič, predsednik Zveze kulturnih organizacij Mengeš in podžupan Jože Vahtar, predsednica Turističnega društva Mengeš, častni občan občine Mengeš Franc Zabret.

Vsi so bili zelo zadovoljni s predstavitvijo turističnega produkta in promocijskega materiala (priloga 6)

Še posebno smo bili veseli velike pohvale dr. Bogataja, ki se je, poleg tega, da nam je pomagal pri raziskavi jedi, prijazno odzval vabilu na prireditve. Njegove prisotnosti smo se po eni strani veselili, po drugi pa bali, ker smo slišali, da je oster kritik etnološkega dela. Zelo je pohvalil vse naše delo.

Slika: nagovor dr. Janeza Bogataja na prireditvi

2.3.2 Promocijski material

Naš turistični produkt Trdinova literarno-etnološka pot promoviramo z:

- zgibanko (priloga 7),
- jedjo bizgec,

- igralnimi kartami Trdinova petica (priloga 4),
- z mengeškim simbolom – obesek bacek (priloga 8),

Ves promocijski material bomo predstavili tudi na turistični stojnici v Ljubljani.

2.3.3 Objava v medijih

S Trdinovo literarno-etnološko potjo smo se pojavili ali se še bomo v/na:

- šolski spletni strani (www.osmenges.si),
- občinskem glasilu Mengšan, februarska št. (članek o prireditvi 20. 1. 2010 in vabilo na turistično stojnico),
- sobotni prilogi Dnevnika Objektiv, 6. 2. 2010, članek Trdina bi bil ponosen na svoje naslednike,
- občinski spletni strani (www.menges.si),
- oddaji Na zdravje na RTV Slovenija (predvidoma 19. februarja 2010),
- oddaji Dobro jutro na RTV Slovenija (predvidoma v mesecu maju, ob občinskem prazniku ob rojstnem dnevu Janeza Trdine).

3. ZAKLJUČEK

Tako, prišli smo do konca. Naše delo je bilo naporno, vendar zabavno in predvsem koristno. Naučili smo se dosti novega, spoznali smo nove ljudi in poželi smo veliko pohval.

Naša naloga je lep in dober prispevek k pomembnim obletnicam, ki jih v letu 2010 praznuje NAŠ KRAJ – NAŠ PONOS. To smo že dokazali na prireditvi 20. januarja 2010 na naši šoli, ko smo nalogo in promocijski material predstavili širši javnosti v Mengšu.

Hkrati smo uresničili še druge naše cilje; predstavili smo Janeza Trdino in njegovo delo, oživili smo že zdavnaj pozabljeno jed bizgec.

Naloga Trdinova literarno-etnološka pot je zelo uporabna. Da naloga ne bo ostala le na papirju, dokazujejo odzivi nanjo in zelo pozitivne ocene. Meseca maja bo stekla naša Trdinova pot v živo po naši lepi zeleni Gobavici.

Igralne karte Trdinova petica bodo postale zanimiv turistični spominek, saj naša občina namerava podpreti in sprejeti ta naš izdelek.

Iz mengeških kuhinj že diši po našem bizgecu. Najemnik koče na Gobavici ga bo zanesljivo vključil v svojo gostinsko ponudbo. Še eden od mengeških gostincev se resno zanima za recept.

Poskrbeli smo za promocijo s prireditvijo, pa tudi v medijih.

Predvsem pa je pomembno, da imamo radi svoj domači kraj, to smo dokazali z nalogo. In če končamo v slogu malega Trdina: » ZA NAS BOSTE ŠE SLIŠALI.«

4. LITERATURA IN VIRI

Trdina, Janez: Pričetek Mengša. Mengeš: Muzej Mengeš, 2005.

Trdina, Janez: Moje življenje. Zbrano delo 3. Ljubljana: DZS, 1951.

Trdina, Janez: Narodne pripovedke iz Bistriške doline. Zbrano delo 4. Ljubljana: DZS, 1952

Vidali, Ivan: O Mengšu in Mengšanih. Trdinova pisma Koblarju. Mengeški zbornik1. Mengeš: Pripravljalni odbor za proslavo 800- letnice Mengša, 1954.

Bezljaj, France: Etimološki slovar slovenskega jezika. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1976.

Pleteršnik, Maks: Slovensko-nemški slovar. Ljubljana: Knezoškofovstvo, 1894.

<http://lit.ijs.si/trdina.html>

USTNI VIRI

Marija Cvetek, etnologinja in profesorica slovenščine, Mengeš.

Dr. Janez Bogataj, doktor etnoloških znanosti, Ljubljana.

STOJNICA

Stojnico bomo pripravili v slogu kart Trdinova petica. Na stojnici bo predstavljen ves promocijski material. Pri postavitvi nam bo pomagalo Likovno društvo Mengeš.

Naše goste bomo povabili na stojnico na izviren in zanimiv način.

Na stojnici bodo sodelovali: Sara Košak, 8.c

Nina Stropnik, 8.c

Blaž Koncilja, 8.c

Tilen Ocepek, 8.c

Blaž Slabajna, 8.c

Ana Medvešek, 8.c

Tinkara Ručman, 8.c

Mark Leban Rosulnik, 9.a

Nejc Stopar, 9.b

PRILOGE

Priloga 1:

Obrazec za anketo

Priloga 2:

Natisnjeno elektronsko pismo od dr. Janeza Bogataja

Priloga 3:

Vabilo na prireditev 20. 1. 2010

Priloga 4:

Igralne karte Trdinova petica

A - primeri treh kart iz kompleta igralnih kart Trdinova petica

B – opis motivov na kartah in pravila igre

Priloga 5:

Izjave naših gostov na prireditvi 20. 1. 2010 o jedi bizgec

Priloga 6:

Izjave o Trdinovi literarno-etnološki poti, predstavljene na prireditvi 20. 1. 2010:

A – predsednica TD Mengeš, Zorka Požar

B - podžupan Občine Mengeš, Jože Vahtar

C – podžupan Občine Mengeš, Aleš Janežič

D – župan Občine Mengeš, Franc Jerič

E – najemnik gostinskega lokala v koči na Gobavici, Jure Repanšek

Priloga 7:

Reklamna zgibanka za Trdinovo etnološko literarno pot

Priloga 8:

Bacek – obesek za udeležence Trdinove literarno-etnološke poti

Priloga 1: Obrazec za anketo**OŠ Mengeš****ANKETA****Starost anketiranca** _____**Spoštovani!**

Na naši šoli učenci raziskujemo znamenitosti domačega kraja. Pri tem rabimo vašo pomoč. Prosimo vas, če nam odgovorite na naslednja vprašanja. Anketa je anonimna. Hvala za odgovore.

1. Na kaj od naštetega smo Mengšani najbolj ponosni? . (Označite po pomembnosti od 1 - največ do 4- najmanj):

- na Janeza Trdina
- na Franca Jelovška
- na hrib Gobavico
- na godbo in narodno zabavne ansamble

2. Kaj najbolj simbolizira Mengeš? (Obkrožite en odgovor ali dopišite.)

- grb in zastava
- bacek
- harmonika
- drugo _____

3. V katerem delu je Janez Trdina pisal o življenju, šegah in navadah nekdanjih Mengšanov? Napišite naslov dela, če ne veste, pustite prazen prostor.

4. V katerem delu je zapisal bajke o Mengšu in okolici. Napišite naslov dela, če ne veste, pustite prazen prostor.

5. Kaj pomeni beseda BIZGEC? (Obkrožite en odgovor.)

- zmeden človek
- vrsta jedi
- vrsta orodja

Priloga 2: natisnjeno elektronsko pismo od dr. Janeza Bogataja

V zvezi z vašim vprašanjem vam najprej sporočam, da besede bizgec v njenem prvotnem pomenu danes več ne poznamo. Bizgec danes pomeni nekoliko omejen, nerazgledan človek. V Trdinovem času pa je beseda označevala jed iz kisle repe in kislega zelja, torej repno - zeljna juha ali gostljata enolončnica. Če so jo želeli izboljšati, so zakuhali vanjo še ječmenovo kašo. V Ljubljanskem zvonu je navedba "pustega bizgeca", ki se ga boji kmet in družina. To pomeni, da je bil bizgec oz. pusti bizgec le jed iz repe in zelja. Kmet in družina sta se ga bala le v primeru, če v njem ni bilo zakuhane ječmenove kaše. Podobno velja tudi za vražji bizgec, ki ga navaja Trdina. Vendar pri Trdini pomeni vražji bizgec jed iz repe, zelja in ječmenove kaše. Beseda "mrzlost" pomeni sovražnost - torej je sovražnost do vražjega bizgeca izginila, "ako ga je pohodil kaj prida prašič". Slednje pomeni, da so v vražji bizgec poleg ječmenove kaše zakuhali še kakšno prekajeno svinjsko kračo ali neki drugi kos mesa. Iz povedanega sledi, da so v različnih območjih Slovenije jed različno poimenovali in tudi pripravljali. Imenovala se je torej bizgec, pusti bizgec, vražji bizgec, pripravljali pa so jo iz zelja in repe, tudi z dodatkom ječmenove kaše ali ješprenja ter celo kosa svinjskega mesa. Pri razumevanju prehrane v preteklosti morate upoštevati, da se nobena jed ni pripravljala popolnoma enako in se ni tudi imenovala. Pri razumevanju kulturne dediščine prehrane tako pogosto prihaja do napak in stereotipov, ker se premalo upošteva lokalne in celo družinske posebnosti in različnosti. Te pa so temeljile v ekonomskih zmožnostih posameznih družin in okolij. Čestitam vam in učencem za tako originalno in koristno delo. Veseli me, da ste se osredotočili na Trdino in se niste odločili za izjemno široko tematiko. Ali kot pravi pregovor: Manj je več! Lep pozdrav vam in učencem.

Prof. dr. Janez Bogataj

Priloga 3: VABILO NA PRIREDITEV 20. 1. 2010

Osnovna šola Mengeš
v sodelovanju s
Turističnim društvom Mengeš

VABILO

na predstavitev igralnih kart

»Trdinova petica«

in turistične naloge Trdinova literarno-etnološka pot.

Prva stran vabila.

TRDINOVE IGRALNE KARTE

Na naši šoli že nekaj let poteka projekt Janeza Trdine, s katerim želimo čim večjemu številu ljudi predstaviti življenje in delo našega rojaka. Izdelali smo že koledar o Janezu Trdini, projekt pa smo obogatili še z izdelavo igralnih kart Trdinova petica, ki smo jih začeli pripravljati v lanskem, končali pa smo jih v letošnjem šolskem letu. Karte so nekaj posebnega, z njimi lahko igramo zelo prijetno in zabavno družabno igro, vsaka karta je umetniški izdelek - grafika in predstavlja podobo iz Trdinovih del ali osebo, ki je imela pomembno vlogo v pisateljevem življenju. Na eni od kart je upodobljen tudi sam Janez Trdina. Ob Trdinovi petici vam bomo z veseljem predstavili še turistično nalogo Trdinova literarno-etnološka pot.

Druga stran vabila.

Priloga 4: IGRALNE KARTE TRDINOVA PETICA

A - primeri treh kart iz kompleta igralnih kart Trdinova petica

Karta št. 2: BIZGEC, karta št. 4: BABA TEBE DESCA, karta z oznako S: HUDAMOS

V kompletu igralnih kart TRDINOVA PETICA je dvainšestdeset kart. Skupaj s knjižico, v kateri so pravila igranja in opis kart (priloga 4B) je vsak komplet vstavljen v lanen mošnjiček, povezan s trakom modre barve, ki je barva občinske zastave.

Stiskali smo 45 kompletov, vsaka karta je originalna grafika. S Turističnim društvom Mengeš in Občino Mengeš se dogovarjamo, da bomo karte tiskali in bodo turistom, gostom ponujene kot turistični spominek.

Priloga 4: IGRALNE KARTE TRDINOVA PETICA

B - OPIS MOTIVOV na KARTAH in PRAVILA IGRANJA

Trdinovo petico so izdelali učenke in učenci Osnovne šole Mengeš v okviru projekta Janeza Trdine, s katerim želimo čim večjemu številu ljudi predstaviti življenje in delo pisatelja, etnologa, zgodovinarja, geografa in profesorja Janeza Trdine.

Z igralnimi kartami lahko igramo zelo prijetno in zabavno družabno igro, vsaka karta je umetniški izdelek, grafika, ki predstavlja podobo iz Trdinovih del (Narodne pripovedke iz Bistriške doline, Trdinova pisma Koblarju, Bajke in povesti o Gorjancih) ali osebo, ki je imela pomembno vlogo v pisateljevem življenju, na eni od kart je upodobljen tudi Janez Trdina.

MOTIVI NA TRDINOVI PETICI

S kratkim opisom motivov na igralnih kartah želimo spodbuditi igralce, da bi posegli po Trdinovih delih in prvič ali na novo odkrili njihovo vrednost za našo kulturno dediščino.

JANEZ TRDINA

Janez Trdina se je rodil 29. maja 1830 v Mengšu, po domače se je pri Trdinovih reklo pr' Drnav'. Danes stoji na prostoru nekdanje Trdinove domačije stanovanjski objekt Melodija. Osnovno šolo je obiskoval v Mengšu, šolanje je nadaljeval v Ljubljani in na Dunaju. Študiral je zgodovino, geografijo in klasično filologijo. Prvo službo je dobil v Varaždinu, nato je bil profesor na gimnaziji na Reki.

Trdina je že od otroških let težko prenašal zatiranje slovenskega jezika in naroda s strani avstrijskih oblasti. Slovenstvu in slovanstvu je ostal zvest do konca svojega življenja. Dijake je poučeval in vzgajal v naprednem in narodno zavednem duhu, zato so ga oblasti pri 37 letih (l. 1867) prisilno upokojile. Iz Reke se je preselil v Novo mesto, kjer je 14. julija 1905 umrl.

Janez Trdina je pričel pisati že v dijaških in študentskih letih, s pisanjem se je v tem času deloma preživljal. Njegovo najbogatejše ustvarjalno obdobje se je pričelo po upokojitvi in selitvi na Dolenjsko.

Trdinova najbolj znana dela so: Bajke in povesti o Gorjancih, Podobe prednikov, Spomini, Moje življenje, Izprehod v Belo Krajino, Bahovi huzarji in Iliri. Do sedaj je izšlo največ Trdinovih literarnih del v dvanajstih knjigah njegovega zbranega dela pri založbi DZS v letih 1946–1959.

Posebno moramo omeniti danes širše manj znanih osem pisem, ki jih je Trdina v letih 1878/88 napisal mengeškemu kaplanu Antonu Koblarju. V pismih je Trdina opisal življenje Mengšanov v 19. stoletju. Pisma so bila najdena v škofijskem arhivu v Ljubljani leta 1954 in so bila natisnjena istega leta v mengeškem zborniku Osemsto let Mengša.

MIHAEL (MIHA) STARE (+4) (1790 – 1872)

V Mengeš se je preselil iz Strahinja na Gorenjskem. Sprva je bil krošnjar, tako si je pridobil precej premoženja in je bil v svojem času eden najpremožnejših Slovencev. Bil je Trdinov prijatelj. Trdina ga je cenil, ker je bil delaven, pameten, zanesljiv in je bral slovenske knjige.

FRANČIŠKA (FRANCKA, RADOSLAVA) STARE (+5) (1837 – 1913)

Bila je hčerka Mihaela Stareta in Trdinova mladostna ljubezen. Trdina jo je imenoval Radoslava. Franjini starši so bili njuni zvezi zelo naklonjeni, vendar se je Franja odločila, da se ne bo nikoli poročila. Trdina je spoštoval njeno odločitev, in jo je imenoval za

najradostnejši pojav in edino pravo ljubezen v svojem življenju. Radoslava in Trdina sta si pošiljala pozdrave do pisateljeve smrti, ostala sta prijatelja, čeprav se od mladih let nista več videla. Nazadnje sta se srečala po štirinštiridesetih letih, leto pred pisateljevo smrtjo.

OGRINOVO ZNAMENJE (+2) - Motiv je vzet iz Trdinovih pisem Koblarju.

Ogrinovo znamenje je ostanek porušene kapele sv. Lovrenca na Gobavici. V Trdinovem času je tu stala še precej visoka stena, ki je danes ni več.

Trdina je od tu opazoval svojo Radoslavo, ki se je sprehajala po vrtu Staretovega gradu. Na motiv se navezuje tudi Trdinovi pripovedki Ogrinovo znamenje in Pričetek Mengša (Narodne pripovedke iz Bistriške doline).

VILA - Motiv je vzet iz Bajk in povesti o Gorjancih, bajka Vila.

Vile so zelo lepa mitološka bitja, ki živijo v gozdovih, gorah, ob vodi ... Do ljudi so običajno prijazne, lahko pa tudi ne. Vile so živele v Gorjancih, mogoče še danes najdemo kakšno tam. Bajka Vila govori o nesrečni ljubezni med vilo in junakom, ki se je boril proti Turkom.

HUDIČ - Motiv je vzet iz Trdinovih pisem Koblarju.

Mengšani niso preveč verjeli v čarovnice, hudiča in podobna bitja. Posmehovali so se celo tistim, ki so verjeli, da hudič zakoplje zaklad in da na tem mestu ponoči gori. Rekli so, da šč gori.

TRDINOVA ROJSTNA HIŠA (1) - Motiv je vzet iz časopisa Mengšan, ki je izšel v Mengšu leta 1930, ob stoletnici Trdinovega rojstva.

Hiša je stala tam, kjer danes stoji stanovanjski objekt Melodija. Leta 1869 jo je, na pisateljevo veliko žalost, njegov brat prodal nadučitelju Dolencu, njegova hči pa leta 1880 Tirolcu Mellitzerju. Ta je domačijo podrl in zgradil tovarno slamniov. Po drugi svetovni vojni je bila tu znana tovarna glasbil Melodija.

Avtor edine risbe Trdinove rojstne hiše je mengeški ljudski umetnik Anton Šuštar. Sklepamo, da je hišo narisal po pripovedovanju Mengšanov.

RAJSKA PTICA (O) - Motiv je vzet iz knjige Bajke in povesti o Gorjancih, bajka Rajska ptica

Trdinova bajka pripoveduje o graščaku, ki je odšel na Gorjance, tam je slišal petje rajske ptice. Med poslušanjem je minilo trideset let, a grof se tega ni zavedal, mislil je, da je minilo le nekaj minut. Ko je prišel v svoj grad in med svoje podložnike, teh ni več prepoznal.

BIZGEC (2) - Motiv je vzet iz Trdinovih pisem Koblarju.

Bizgec so včasih Mengšani rekli jedi, ki so jo kuhali iz kisle repe, kislega zelja in ječmenove kaše. Trdina pravi, da so mu rekli tudi vražji bizgec, ker ga niso marali, razen, če je vanj stopil prašič.

MENGEŠKI TELETAR (3) - Motiv je vzet iz Trdinovih pisem Koblarju.

Teletarji so bili Mengšani, ki so v okoliških vaseh kupovali teleta in so se ukvarjali z mesarstvom. Ljudje so jih klicali »Mengeški teletarji.«

BABA TEPE DEDCA (4) - Motiv je vzet iz Trdinovih pisem Koblarju.

Trdina pravi, da so bili Mengšani v njegovih časih v zelo dobrih odnosih, predvsem je to veljalo za zakonske pare, poznal je le dva para zakoncev, ki se med sabo nista spoštovala. V Velikem Mengšu je dedec tepel babo, v Malem Mengšu pa je baba tepla dedca.

ZAKLAD (5) - Motiv je vzet iz Bajk in povesti o Gorjancih, bajka Zaklad.

Zaklad je na tej karti prikazan simbolično, saj Trdinova bajka govori o neki drugi vrsti zaklada.

FANTIČ LOVI RIBE() - Motiv je vzet iz Narodnih pripovedk iz Bistriške doline, pripovedka Drnovo.

Pripovedka govori o nastanku polja Drnovo, ki se razprostira med Mengšem in Kamnikom. Trdina nam tudi pojasni ime Drnovo.

HUDAMOS (S) - Motiv je vzet iz Narodnih pripovedk iz Bistriške doline, pripovedka Hudamos.

Glavni junak je pes, ki je živel v Šumbreku v rašiškem gozdu. Ljudi je obdaril z bogastvom in blaginjo, vendar so ljudje zaradi nečimrnosti in pogoltnosti vse to izgubili. Ime Šumbrek in njegov studenec sta se ohranila do današnjih dni.

Likovna izdelava in tiskanje: Miha Furjan in Žana Kveder; mentor Lojze Kalinšek
Pravila in opis motivov: Karin Kosec, Žana Kveder, Urška Žirovnik; mentorica Ljubica Rožman
Pregled besedila: Dragica Železnikar.
Izdelava ovoja: Milica Tomšič s skupino OPB. 6.
Tehnična pomoč: Franc Zabret, Topole (Turistično društvo Mengeš)
Igralne karte so bile izdelane v šolskih letih 2008/09 in 2009/10

Projekt sta finančno podprla Turistično društvo Mengeš in knjigovez Edo Vuga.

Priloga 5: IZJAVE NAŠIH GOSTOV NA PRIREDITVI 20. 1. 2010 O JEDI BIZGEC

Urška Klešnik, Ljubljana:

» Bizgec je odlična jed, podobna ričetu, vendar boljša. Skušala bom dobiti recept. Čestitam za zanimivo in poučno prireditev.«

Milica Tomšič, Mengeš

»Ko sem prvič slišala za bizgec, sem pomislila na zmerljivko, ki smo jo kot otroci pogosto uporabljali. Kmalu sem spoznala, da je ta zmerljivka nesramno dobra. Sama sem ga prvič poskusila tako rekoč pri samem "začetku" te raziskovalne naloge, ko ga je predsednica Turističnega društva Mengeš pripravila kot poskus. Takoj sem se odločila in še istega večera je po bizgecu zadišalo tudi v moji kuhinji. Zdaj je to jed, ki jo bom kuhala namesto segedina in jote, saj sta repa in zelje v enem, kar je še bolj okusno. Še v istem tednu sem ga pripravila tudi na Štajerskem in požela vse pohvale. Recept je preprost, jed okusna in lahka, zaradi tega pa tudi bolj zdrava. Pa dober tek vsem in naj živi ta VRAŽJI BIZGEC!«

RENATO STROPNIK, Mengeš

Jed je odlična, kot tudi vse, kar smo danes videli na predstavi. Želim vam veliko uspeha pri vašem delu tudi še naprej.

Tanja Kozarski, Preserje

Bizgec ima zanimivo ime in je zelo okusen. Čestitam, ker ste ga »obudili od mrtvih«.

Priloga 6:

IZJAVE O TRDINOVI LITERARNO-ETNOLOŠKI POTI, PREDSTAVLJENE NA PRIREDITVI
20. 1. 2010

A – predsednica Turističnega društva Mengeš, Zorka Požar**1. Na današnji prireditvi smo vam predstavili Trdinovo literarno-etnološko pot. Prosimo vas za kratko mnenje o poti.**

Pripravili ste čudovito stvar. Že pred prireditvijo sem iz vaše naloge prebrala celotni opis poti. Pot je zanimiva, izvemo veliko o Trdini in o življenju nekdanjih Mengšanov. Resnično ste se potrudili. Pohvaliti pa moram tudi samo današnjo prireditev.

2. Ali bi našo pot sprejeli kot del turistične ponudbe v Mengšu?

Da, absolutno, navdušena sem. Pot celo mora postati del turistične ponudbe. O tem se moramo dogovoriti.

3. Kako so vam bile vseč predstavljene igralne karte Trdinova petica?

Tako so lepe, vesela sem, da ste mi jih podarili, še enkrat hvala.

Mislim, da se enkratno dopolnjujejo s potjo. Turistično društvo bi finančno podprlo tiskanje kart. Imeli bi jih za promocijo kraja. Mislim, da bi jih občina lahko imela za protokolarno darilo.

4. Prijazno ste se odzvali na našo prošnjo in ste sestavili recept za novodobni bizgec. Kaj menite o jedi? Kako ste jo pripravili? čestitamo vam za vaš uspeh.

Ob pripravi recepta in kuhanju sem uživala. Bizgec sem skuhala večkrat. Večkrat sem spremenila razmerje glavnih sestavin. V veliko pomoč mi je bil moj mož Miha. Ponosna sem, ker sem pripravila odlično jed, ki jo je med drugimi pohvalil tudi dr. Bogataj. Z veseljem sem naučila kuhati jed tudi učenke in učence vaše šole. Hvala za čestitke. Tudi jaz čestitam vam in vašima mentoricama, ker ste jed na novo odkrili.

5. Kaj menite o sodelovanju med TD Mengeš in OŠ Mengeš?

Sodelovanje je iz leta v leto boljše. Trenutno lahko rečem, da je odlično. To se je pokazalo tudi pri oživljanju jedi bizgec. Vaše projekte radi tudi finančno podpremo, če le moremo. Mislim, da se bo naše sodelovanje ob Trdinovi poti še okrepilo.

Priloga 6:

IZJAVE O TRDINOVIM LITERARNO-ETNOLOŠKIM POTIM, PREDSTAVLJENE NA PRIREDITVI
20. 1. 2010

B - podžupan Občine Mengeš, Jože Vahtar**1. Na četrtkovi prireditvi smo vam predstavili Trdinovo literarno-etnološko pot. Prosimo vas za kratko mnenje o poti.**

Lahko zapišem, da že dalj časa spremljam delo na Osnovni šoli Mengeš na tem projektu in sem zelo navdušen nad pristopom in inovacijskem delu tega projekta.

2. Ali bi bila pot lahko del turistične ponudbe v Mengšu?

Vsekakor je to zadeva, ki inovativno lahko poseže v turistično podobo Občine Mengeš in seveda odpira nove poti promocije občine. Ob tem pa je neprecenljiva vrednost, da se mladi posredno in neposredno vključujejo v tak projekt.

3. Ali bi popeljali na našo pot goste, ki pridejo k vam na obisk? Na primer župane sosednjih občin?

Da, odgovor je da. In to lahko že kar v letošnjem letu ob občinskem prazniku, kjer bo posebej poudarek tudi na letošnji 180 letnici rojstva pisatelja J. Trdine. Predlagam pa, da poleg županov okoliških občin se povabi tudi župana občine Vrbe iz Avstrije in Občine Semič, kjer navezujemo stike. Ob tem pa je potrebno obvezno povabiti na to pot, tudi predsednika države (čimprej poslati vabilo) in trenutno ministrico za kulturo.

4. Predstavili smo vam tudi igralne karte Trdinova petica. Ali karte promovirajo tudi Mengeš, ne le naše Trdinove literarno-etnološke poti?

Karte so nadgradnja vašega projekta. Kot je dejal prof. Dr. Janez Bogataj, nam skoraj ni potrebno iskati turističnega spomineka, saj ga že imamo.

5. Ali bi jih občina imela za promocijska darila? Je pripravljena finančno podpreti ta projekt?

Tudi to. Občina (skušal bom na kolegiju, da se ta projekt podpre – najprej načelno, potem pa dejansko – projektno) je zainteresirana (in tudi mora biti), da se projekt Trdinove petice izvede v takem pogledu, da bo to turistični spominek in tudi promocijski izdelek Občine Mengeš. V tem pogledu se bom v popolnosti zavzemal za ta projekt. Nudim pa tudi pomoč v izvedbi, saj sem dolga leta delal na turističnih spominkih – tako tehnološko, kot tudi izvedbeno.

6. Glede Trdinove literarno etnološke poti imamo na šoli še velike načrte. Ali imate mogoče kakšen nasvet glede sodelovanja med šolo in občino pri nadaljevanju tega projekta?

Osnovna šola, Turistično društvo in Občina Mengeš – to morajo biti partnerji v tem projektu. Zamisli in nadgradnjo je potrebno doreči čimprej na skupnem sestanku.

V projekt pa je potrebno seveda vključiti še gostinsko dejavnost (bizgec), kot tudi poiskati vse možnosti aktivne promocije tega projekta (od prospekta projekta do predstavitev – v gasilih, TV itd.)

7. Kako vam je bil všeč bizgec? Ali bi bil lahko del gostinske ponudbe v Mengšu?

Da. Da je gostinec na Mengeški koči že pripravljen na sodelovanje pri sami izvedbi projekta je upam že dogovorjeno. Bizgec naj postane mengeška enolončnica.

Potrebno je pripraviti pravilni kuharski recept (OŠ in Zorka Požar) in ga ponuditi gostincem. Vsekakor mora bizgec biti vsaj nekajkrat na teden obvezna hrana v Trdinovi kleti. (lastnik je pripravljen na sodelovanje!)

Priloga 6:

**IZJAVE O TRDINOVI LITERARNO-ETNOLOŠKI POTI, PREDSTAVLJENE NA PRIREDITVI
20. 1. 2010**

C – podžupan Občine Mengeš, Aleš Janežič

1. Na četrtkovi prireditvi smo vam predstavili Trdinovo literarno-etnološko pot. Prosimo vas za kratko mnenje o poti.

Trdinova literarna pot je odlična predstavitev življenja našega rojaka Trdine in takratnega dogajanja v Mengšu. Tudi sam sem se udeležil pohoda po tej poti in bil zelo navdušen nad zamislijo in izvedbo.

2. Ali bi bila pot lahko del turistične ponudbe v Mengšu?

Absolutno. Potrebno je sodelovanje tako šole, turističnega društva in občine, da se v koledar prireditev ob večjih dogodkih v Mengšu umesti tudi literarno-etnološka pot.

Z predhodno najavo večjih skupin (šole, izleti) skozi vse leto bi dodatno prispevali k turistični ponudbi in prepoznavnosti Mengša.

3. Ali bi popeljali na našo pot goste, ki pridejo k vam na obisk? Na primer župane sosednjih občin?

Ta ideja se mi zdi dobra in sem prepričan da bi bila našim gostom všeč.

4. Predstavili smo vam tudi igralne karte Trdinova petica. Ali karte promovirajo tudi Mengeš, ne le naše Trdinove literarno-etnološke poti?

Vsaka stvar, ki jo naredijo krajanje se mi zdi da promovirajo Mengeš. Potrebno je to stvar samo predstaviti širši javnosti da doseže svoj namen. Glede na to, da se o Trdini učijo po šolah bi bilo mogoče smiselno v učne programe umestiti igralne karte Trdinova petica, saj bi na tak način pokrili najširši krog ljudi.

5. Ali bi jih občina imela za promocijska darila? Je pripravljena finančno podpreti ta projekt?

Mislím, da o tem ni dvoma. Zadnja štiri leta odkar aktivno sodelujem v izvršilni oblasti občine smo bili vedno veseli vseh izdelkov na področju kulture in jih tudi primerno podprli. Ponosen bom, ko bom nekomu lahko v imenu občine podaril tako darilo.

6. Glede Trdinove literarno etnološke poti imamo na šoli še velike načrte. Ali imate mogoče kakšen nasvet glede sodelovanja med šolo in občino pri nadaljevanju tega projekta?

Najvažnejše je to da imate načrte in jasno vizijo kako naprej. Potrebno nam jih je podrobno predstaviti, časovno in finančno ovrednotiti, da jih umestimo v občinski proračun in tako zagotovimo finančno podporo projektu. Sam bom projekt zagovarjal in ga podpiral do konca.

7. Kako vam je bil všeč bizgec? Ali bi bil lahko del gostinske ponudbe v Mengšu?

Odlična enolončnica. Kar se tiče ponudbe sem se osebno dogovoril z najemnikom na Mengeški koči, da jo bo vključil v svojo ponudbo.

Priloga 6:

IZJAVE O TRDINOVI LITERARNO-ETNOLOŠKI POTI, PREDSTAVLJENE NA PRIREDITVI
20. 1. 2010

D – župan Občine Mengeš, Franc Jerič**1. Na četrtkovi prireditvi smo vam predstavili Trdinovo literarno-etnološko pot. Prosimo vas za kratko mnenje o poti.**

Trdinova pot je predvsem zanimiva in tudi rekreativno primerna za vse občane, zato jo ob vaši predstavitvi lahko ponudimo tudi širši množici obiskovalcev.

2. Ali bi bila pot lahko del turistične ponudbe v Mengšu?

Trdinova pot je lahko tudi turistični del ponudbe, saj govori o naši kulturni dediščini in jo predstavi. Pomembno je, da se tega zavedamo in tudi promoviramo izven občinskih meja.

3. Ali bi popeljali na našo pot goste, ki pridejo k vam na obisk? Na primer župane sosednjih občin?

Z veseljem bi popeljal goste, tudi župane sosednjih občin ali druge delegacije, ki so na obisku v Občini Mengeš. Seveda izražam željo, da na tej poti sodelujejo tudi učenci OŠ Mengeš in s svojimi kulturnimi vložki, ki pričajo o naši preteklosti, in popestrijo takšen dogodek.

4. Predstavili smo vam tudi igralne karte Trdinova petica. Ali karte promovirajo tudi Mengeš, ne le naše Trdinove literarno-etnološke poti?

Tiste, ki poznamo dela Janeza Trdine, nas dela spominjajo predvsem na našega pisatelja, posredno pa tudi na Mengeš in dogajanja povezana z njim. Tukaj so predvsem zanimive zgodbe o zanimivih likih, ki bi jih bilo potrebno tudi na tej Trdinovi poti predstaviti. Pestrost ponudbe je lahko še bolj bogata in zanimiva.

5. Ali bi jih občina imela za promocijska darila? Je pripravljena finančno podpreti ta projekt?

Ker se nam ponuja priložnost in možnost, bomo za darila, ki jih občina podarja svojim poslovnim partnerjem in ostalim občanom ob iztekajočem se letu 2010 namenili igralne karte Trdinova petica.

6. Glede Trdinove literarno etnološke poti imamo na šoli še velike načrte. Ali imate mogoče kakšen nasvet glede sodelovanja med šolo in občino pri nadaljevanju tega projekta?

Vse to, kar je bilo odgovorjenega na prejšnje vprašanje, se posredno nanaša med šolo in občino in tudi TIC Mengeš, vsekakor so možnosti odprte. O konkretnih idejah in načrtih je v tem trenutku prekmalu govoriti, saj bo vse to, kar je bilo do sedaj postorjenega, tudi nam

pokazalo oz. sugeriralo, kaj je tisto, v čemer smo lahko še bolj prepoznavni in uspešni. Izkoriščam pa tudi priložnost, da še enkrat vsem sodelujočim v tem projektu čestitam in se zahvalim v svojem imenu in imenu Občine Mengeš.

7. Kako vam je bil všeč bizgec? Ali bi bil lahko del gostinske ponudbe v Mengšu?

Ime bizgec si lahko razlagamo na več načinov. Kot jed pa mi je bizgec zelo všeč in ga priporočam, da ga gostinci čim prej uvrstijo na svoj jedilni list in s tem obogatijo svojo ponudbo.

Priloga 6:

IZJAVE O TRDINOVI LITERARNO-ETNOLOŠKI POTI, PREDSTAVLJENE NA PRIREDITVI
20. 1. 2010

E – najemnik gostinskega lokala v koči na Gobavici, Jure Repanšek

- 1. Ali bi Trdinova literarno-etnološka pot, ki jo izvajata OŠ Mengeš in TD Mengeš, k vam na Gobavico lahko pripeljala večje število turistov?**

V to sem prepričan.

- 2. Ali ste pri izvedbi poti pripravljeni sodelovati tako, da bi dovolili, da se del programa izvede na vrtu ali v koči?**

Seveda, vsi boste dobrodošli.

- 3. Ali ste pripravljeni v svojo gostinsko ponudbo dodati bizgec? Ali mislite, da bi se ta enolončnica lahko dobro prodajala?**

Bizgec bomo z veseljem kuhali za naše goste. Bo zelo dobra popestritev jedilnika.

Osnovna šola Mengeš

v sodelovanju s

Turističnim društvom Mengeš

VABILO

na pohod po

»Trdinovi literarno-etnološki
poti«

v _____, ob _____ uri

Zbor pred Trdinovim spomenikom na Trdinovem trgu

Sodelujejo:

- učenke in učenci Osnovne šole Mengeš
- Turistično društvo Mengeš

Avtorici vsebine in mentorici učencev:
Ljubica Rožman in Draga Železnikar

Zemljevid, vir: Atlas Slovenije, Mladinska knjiga, 2005

Janez Trdina o nekdanjih Mengšankah in Mengšanih

Janez Trdina o nekdanjih Mengšankah in Mengšanih

o kmetih

O naših kmetih moglo bi se trditi isto, kar o starih Rimljanih, da so bili 'tristeset graves', resni in zastavni. Niso marali kratkočasnici in burki.

o obrtnikih

Mengeški obrtniki in rokodelci bili so na dobrem glasu pri sosedih.

o obleki

Leta 1830 ni nosil v Mengšu še noben gospodar belih spodnjih hlač (gat), bolj pogostoma jeli so si jih omišljati šele okoli leta 1845.

o hrani

Gospodinje kuhale so jim obilne in jako tečne jedi: žgance, mlečen sok, mlečno kašo, fižol... Kruh se je pekel v vseh kmetiških hišah črni ajdov.

o vzgoji

Vpričo odraslih ne daj Bog, da bi paglavec zinil kakšno besedo. Poleg očetov svojih morali smo stati ali sedeti mirno, tiho in nepremično kakor lipovi bogovi.

Vpričo otrok govorila sta gospodar in gospodinja vsigdar spoštljivo o sosedih in znancih...

Prijazno vas vabimo, da odidete z nami na prijeten sprehod po Gobavici. Tokrat ne bomo opazovali le naravnih lepot našega domačega kraja, spoznavali bomo tudi življenje in delo mengeškega rojaka Janeza Trdine in vsakdanje življenje nekdanjih Mengšank in Mengšanov. Pred nami bodo oživi prizori in osebe izpred 150 in več let.

Na Trdinovi poti vas čaka marsikatero presenečenje. Izdamo vam le to, da bodo članice in člani Turističnega društva Mengeš poskrbeli, da vas bo na Mengeški koči čakal »vražji bizgac«, s katerim si boste potešili lakoto, ter da nas bo na pohodu spremljal prikupni Mengi, ki bo poskrbel za naš trden korak in varno hojo.

Veselimo se srečanja z vami.

o zakonskih odnosih

Čulo se je samo za dve koči, da se vname v njih večkrat kak ravs in kavs. V jedni (v Velikem Mengšu) bunkal je dedec babo, v drugi (v Malem Mengšu) bunkala je baba dedca, to je bila vsa mengeška vojska med zakonci.

o sosedskih odnosih

-V pravi krščanski jedinstvi in prijaznosti pa so živeli med sabo tudi sosede. V potrebah in stiskah prišli so radi na pomoč jeden drugemu.
-Če sta šla mož in žena večkrat skupaj, začeli so se jima kmalu posmehovati in ju razglašati za prismoknjence.

o poljubljanju

Poljubljali se niso ni možje ni žene, ni fantje in ljubice, ni prijatelji in prijateljice. Mnogi so imeli to znamenje prijaznosti za silen greh.

o praznikih

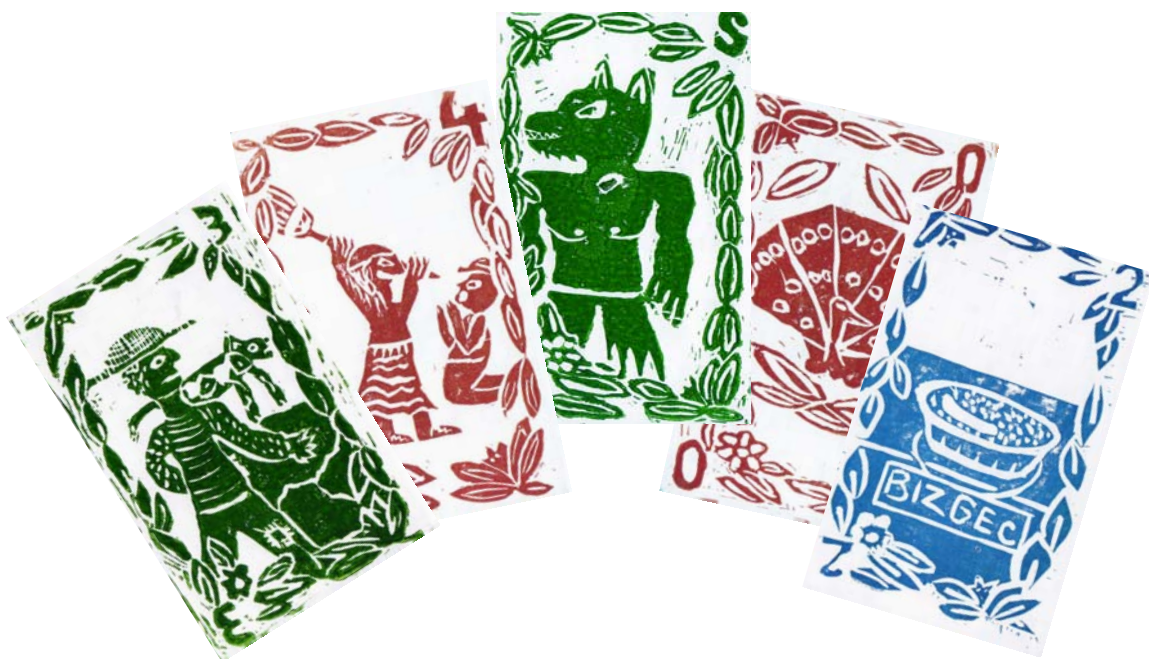
Velike praznike slavili so Mengšani vsikdar svečano, kar se je le dalo. Tako velikih butar nisem videl nikjer na Kranjskem, kakor so jih prinesli fantje na cvetno nedeljo v mengeško cerkev.

Priloga 8:

BACEK – OBESEK ZA UDELEŽENCE TRDINOVE LITERARNO-ETNOLOŠKE POTI

BACEK je narejen iz bele das mase, dimenzije 8cm X 13cm. Obesek ima modro – belo vrvico (barve Mengša). Backa dobi vsak udeleženec Trdinove literarno-etnološke poti namesto vstopnice. Bacek je eden od priljubljenih mengeških simbolov.

Osnovna šola Mengeš

Trdinova literarno-etnološka pot

šolsko leto 2009/2010